راځئ کیسه ولیکو

ليکوال: نصيراحمد احمدي

هغه کتابونه چې سمسور ووبپاڼې پرلیکه کړې او یا یې پرلیکه کوي، نور څوک یې
پرلیکه کول اجازه نه لري

د چاپ کال: ۱۳۸۹ل

Ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه

د کتاب نوم: راځئ کیسه ولیکو

لیکوال: نصیراحمد احمدي

د لیکوال د تلیفون شمیره: ۰۷۰۰۲۵۲۱۹۱

د لیکوال ایمیل ادرس nasirahmad_ahmadi@yahoo.com

چاپ شمیر: ۱۰۰۰ ټوکه

خپرندویه ټولنه: مومند خپرندویه ټولنه _ جلال اباد

کمپوز : پخپله لیکوال

د پښتۍ ډیزاین: احمد شاه امیري

چاپ کال: ۱۳۹۰ل

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

آیا کیسه لیکلی شئ؟

له ځانه پوښتنه وکړئ ! آیا کیسه لیکلی شئ؟

بیړه مه کوئ ! یوه شیبه د کتاب پاڼې سره ورولئ، کیدای شي نورې جملې وروسته ولولئ !

څه پریکړه مو وکړه؟ "هو "که "نه" د کیسې لیکل کوم جادو نه دی، نه هم په لوړو زده کړو پورې اړه لري.

زه ماشوم وم، انا به مې تل کیسې راته ویلې، هغه کوچنۍ وه، په لیک لوست نه پوهیده، خو کله چې به یې کیسې ته خوله جوړه کړه، تر پایه به یې ورسره وړلم، ما به کله کله خپلو خویندو او ورونو ته کتل، ټولو به د انا ګونځې ګونځې خولې ته وچې سترګې نیولې وې، د لاټین په رڼا کې به په خړ دیوال لوی لوی سیورې ښکاریدل، خو حرکت یې نه درلود ، غلي به ناست ول. کله کله به د انا له غږ سره د چونګښو کورړا هم ګډه شوه، نور هیڅ هم نه اوریدل کېدل.

انا نه لوستې ښځه وه او نه یې هم په فني توګه کیسې زده کړې وې،خو هغې خوږې کیسې ویلې، دا په طبیعي توګه د کیسو په ویلو کې تکړه وه.

بېرته به خپلې پوښتنې ته راوګرځو ، څه فکر مو وکړ؟ کیسه لیکلی شئ؟

"نه" مه وایاست ! " هو" د امید نښه ده، خو که زړه نازړه یاست، دوو پوښتنو ته ځواب ورکړئ !

۱_آیا د لنډو کیسو او ناولونو له لوستلو سره مینه لرئ؟

۲_غواړئ چې کیسه ولیکئ؟

که څوک له نجار سره شاګرد وي، خو له نجارۍ سره مینه ونه لري، هغه به هیڅکله هم ښې دروازې او کړکۍ جوړې نه کړي، دا یواځې یو مثال و. هر کار همداسې دی. لیکوالي هم په زور نه زده کیږي، لومړی شرط مینه ده. که د لنډو کیسو له ویلو او یا هم لوستلو سره مینه ولرئ، کیسه لیکلی شئ، ان که مو په ټول ژوند کې هم کیسه نه وي لیکلې، پروا نه کوي، ځان وازمایئ ! دا کار دومره ستونزمن نه دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو څنګه کیسه ؟
زمونږ کلی ډېر کوچینی دی، ټول اووه کوره يو. یوه ورځ د کلي ځوانان سره راټول شول، په میله ووتو ، په یوه شنه دره کې مو د یوه لوی توت سیوري ته واړول، تر یو څه وخته مو قطعې وکړې، وروسته د دیګ د پخولو وخت شو. زما د تره زوی ځان رامخته کړ، دی نوی له ایرانه راغلی و ، ویل یې چې لس رقمه وریجې پخولی شي، خو کله چې یې نیم ساعت وروسته دیګ له دیګدانه کښته کړ، په دیګ کې له اوبو ډکه شوله پرته وه. د خوراک پر وخت له ګوتو نه جلاکیده، نه یې رنګ و او نه یې خوند. یوه ځوان طاقت ونه کړ، په خندا یې وویل: " دا خو لکه لانده ګچ چې په غوري کې راته پراته وي ! " د تره زوی مې په خبره کې ورولوېد ، په خوند یې ځواب ورکړ: " ما خو درته وویل چې زه لس رقمه وریجې پخولی شم، دا یې یوائې یو رقم دی. "
وروسته وپوهیدو چې هغه د وریجو په پخولو کې تکړه نه و.
لنډه کیسه هم همداسې ده، یو څه پوهې او زحمت ته اړتیا لري، که غواړو چې ښه کیسه ولیکو او رانه شوله نه شي، نو باید له مینې سره سره ځینو نورو ټکو ته هم پام وکړو.
دا کوم ټکي دي؟

موضوع

موضوع په مغز کې لومړنۍ جرقه ده، یو څه باید وي چې کیسه پرې ولیکو، که موضوع نه وي، نو کیسه هم نشته، خو څه فکر کوئ، ایا د موضوع موندل ګران کار دی؟
دوه ځوابه لرو، "هو"او "نه " !
که زاړه او تکراري موضوعات را اخلو ، ښه یې یو څه ور بدلوو ، نو دومره سختي نه لري، که لس دقیقې وخت راکړئ ، لس موضوع ګانې به درته پیدا کړم، زړې خبرې

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډېرې دي، هر څوک يې موندلی شي ، خو که په نويو موضوعاتو پسې وګرځو ، زحمت غواړي، کله کله شايد په ورځو ورځو هم يوه داسې موضوع ونه مومو چې د کيسې په ليکلو وارزي.

ځيني ليکوالان ګمان کوي چې د ليکلو له پاره ډېر موضوعات شته، لامل يې دا دی چې دوی نوی فکر نه لري، زړو موضوعاتو ته پېښې او لکۍ ورکوي، خو تکړه ليکوالان په اسانۍ قناعت نه کوي، دوی هغه څه را اخلي چې په خپله يې موندلي وي.

شايد پوښتنه پيدا شي چې له بابا ادمه تر دې دمه همدا ژوند دی، نوي څه نشته !

دا خبره سمه ده، يوائې اختراعات نوي دي، خو هره موضوع مختلفې زاويې لري، د نوې زاويې موندل، په خپله نوې موضوع ده.

يو وخت چېرته ميلمه وم، پر دسترخوان څو رنګه خواړه پراته ول، خو ماته يوائې يو ډول خوړو ډېر خوند راکړ، ملګري مې په خندا راته وويل: " په کچالو ځان مه مړوه، غوښه در واخله "

حيران شوم، څه چې ما خوړل، د کچالو خوند يې نه درلود ، څکه (مزه) او بڼه يې د چپلي کباب غوندې وه.

کچالو په هر کور کې پيدا کيږي، دوه درې رنګه يې پخوي، خو زما د کوربه په کور کې همدا کچالو له يوې نوې زاويې پاخه شوي وو ، بلکل نوې، داسې چې ما خوند ترې واخيست او د کچالو ګمان مې نه پرې راته.

د کيسې له پاره هم بايد هرې موضوع ته له يوې نوې زاويې (اړخه) وګورو ، که نه نو هماغه ابشېدلي کچالو به وي چې په هر کور کې پيدا کيږي، هر څوک يې پخولای شي او په تالو پورې نښلي.

بې تجربې ليکوالان زاړه موضوعات را اخلي، لږ بدلون ورکوي، خو له ليرې ښکاري چې ابشيدلي کچالو دي، خو تکړه ليکوالان فکر کوي، له نوښت او ابتکار څخه کار اخلي، دوی کچالو له يوې داسې زاويې پخوي چې نوې بڼه او نوی خوند ولري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

موضوعات ډېر دي، خو نوې زاويه يې يوائې په خپل فکر موندلی شو. ځکه هیڅوخت یو انسان د بل انسان پر ځای فکر نه شي کولای، هر څوک خپل فکر لري او یوې موضوع ته له خپل دیده ګوري.
یو وخت مې یو ملګری مخامخ راته ناست و، پر کاغذ یې یو انګلیسي عدد ولیکه، پر مېز یې کېښود، ورو یې وویل:
ـ څو دي؟
ورياده مې کړه!
ـ نهه (9)
ده وخندل:
ـ ماته شپږ (6) ښکاري.
یو هم غلط نه و، دواړو کاغذ ته له مخالفو زاویو کتل.
هره موضوع همداسې ده، څوک به له یوه اړخه ورته ګوري او څوک هم له بل، هیڅوک نه شي کولای چې د بل چا په ځای فکر وکړي، که داسې وای نو جنايي پوليسو ته به اړتیانه وه.
خو یوه خبره ده، که د بل پر ځای فکر نه شو کولای، بل ته فکر ورکولای شو.
خو څنګه؟
ځینې ټکي دي چې د ښې موضوع په ټاکلو کې مرسته راسره کوي.
۱ـ که غواړئ چې ښه کیسه ولیکئ ، فکر وکړئ او نوې موضوعات ومومئ، دا له امکانه لیرې خبره نه ده، شاید ستاسو په سیمه، کلي او شاوخوا کې داسې څه وي چې تر اوسه لا څه نه وي پرې لیکل شوي.
۲ـ زړو موضوعاتو ته یوه نوې زاویه پیدا کړئ، دا په خپله نوې موضوع ده.
۳ـ زموږ یو استاد و، ده د ژور نالیزم زده کړه راکوله، یوه ورځ یې د خبر له پاره د موضوع د ټاکلو په اړه وویل: "که واورئ چې یوه سپي یو سړی وخوړ، نو دا کومه نوې موضوع نه ده، دا ډول واقعات ډېر پېښیږي ، نه خلکو ته په زړه پوري دی او نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم د خبر د جوړولو ارزښت لري، خو که واورئ چې يوه سړي سپی وخوړ نو دا د خبر په جوړولو ارزي "
په کيسه کې هم همدا سې ده، هره موضوع ښه کيسه نه ورکوي ! ژر قناعت مه کوئ، د کيسې له پاره د عادي موضوعاتو له ټاکلو ډډه وکړئ !
۴_ هيڅکله لويه او عمومي موضوع مه انتخابوی، که موضوع هر څومره وړه وي، ښه فوکس (تمرکز) لري، ليکوال لاره نه ورکوي او په طبيعي توګه يوه نوي زاويه ورته موندلی شي.
(په دې اړه به کيسو ته د اهدافو د ټاکلو په برخه کې نورې خبرې وکړو .)
۵_ فکر وکړئ ! نن چيرته لاړئ؟ څه مو واوريدل؟ څوک مو وليدل؟
موږ هره ورځ له لويو او وړو موضوعاتو سره مخامخ کيږو يا يې اورو ، خاندو ، خپه کيږو او يا هم داسې څه وينو چې په احساساتو کې مو بدلون راځي، خو شيبه وروسته مو هېر وي
ځينې دا ډول واړه موضوعات نوي وي او په زړه پورې کيسې ورکوي، ښه دا ده چې تل د يادښت يوه وړه کتابچه راسره ولرو او ويې ليکو. باور وکړئ، هره هغه نوې موضوع چې تاسو ته په زړه پورې وي او په احساساتو کې مو بدلون راولي، نورو ته هم د لوستلو وړ ده.
٦_ انګريز ليکوال ګراهام ګرين د يوه کوچيني عادت له مخې په ليکنه کې بريالی و ، ده به د ورځې تر پنځو سوو کلمات ليکل، مختلف کلمات، پرته له فکره، څه چې به په ذهن کې ورتلل هماغه به يې د کاغذ پر مخ راوړل، وروسته به يې چاڼ کړل، څو ټکي به يې ترې راوايستل، حتما به داسې موضوعات پکې ول چې کيسه ترې جوړيدای شوای.
نو هڅه وکړئ چې نوي موضوعات پيدا کړئ ، يا هم زړو موضوعاتو ته له نوي ديده وګورئ، زړه موضوع د ټوکې غوندې ده، چې په لومړي ځل اوريدو يې انسان خندوي، خو که تکرار شي مزه يې ځي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هدف

موضوع مو انتخاب کړه، اوس څه وکړو؟
څه موده وړاندې یو چا له جلال اباد څخه زنګ راته وهلی و، ویل یې:
"لنډه کیسه لیکم، خو نه پوهېږم چې ولې رانه اوږدېږي؟"
ډېر لیکوالان چې کله موضوع پیدا کړي، له فکر کولو پرته یې په لیکلو پیل کوي، دا ډول کیسې ښې نه راځي، له فوکسه (تمرکزه) وځي، هدف یې نه وي مالوم، یوې بلې خواته غځېږي، نه لیکوال خوند ترې اخیستی شي او نه هم لوستونکو ته په زړه پورې وي، ځکه نو د کیسو د لیکلو له پاره د هدف درلودل مهم دی.
هدف څه ته وایو؟
په دفتر کې کار کوئ، د رخصتۍ وخت دی، له کوره زنګ درته راځي، وایي چې میلمانه لرو، سودا درسره راوړه!
طبیعي ده چې پوښتنه کوئ.
ـ څه شی په کار دي؟
ـ په مېلمنو کې یو ناروغه دی، د سا لنډۍ ستونزه لري، ډاکټر ورته ویلې، چې د چرګ ښوروا ښښه! چرګ په کور کې ګرځي، له اخیستلو یې خلاص یو، خو تر کاري نشته!
خبره روښانه شوه، نه د قصابۍ دوکان ته ځئ او نه هم په وریجو پسې ګرځئ، هدف تر کاري ده.
که په کیسه کې هدف و لرو، موضوع هرې خواته نه رانه ځي او په طبیعي توګه غځېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هدف د دیوال د تهداب په څېر دی، که تهداب کوږ او خام وي، نو بد شکله او کمزوري پخځه به وو هو ،

خو څنګه هدف؟

۱ـ یوه ورځ مې په یوه مجله کې یوه کیسه ولوسته، د کیسې موضوع ډېره عمومې وه، لیکوال هڅه کړې وه چې په کیسه کې د قاتل عواقب انځور کړي. ده په دوو ـ دریو مخونو کې دومره خبرې را اخیستې وې چې یو ناول پرې لیکل کېدای شوی، هرې خواته تللی و ،خو یوه خوا یې هم نه وه پوره کړې. زه ونه پوهیدم چې د دې کیسې له لیکلو څخه د لیکوال هدف څه و ، لوستونکي ته یې څه لرل، هغه یې په کومه برخه پوهاوه؟

که واورو چې یو چا قتل کړیدی، په ذهن کې به مو په لسګونو پوښتنې را پیدا شي؟

۱ـ ولې یې قتل وکړ؟

۲ـ تر قتل مخکې یې څه ډول احساسات درلودل؟

۳ـ د قتل د عملي کولو له پاره یې څه ډول پلان جوړ کړ؟

۴ـ مقتول یې څنګه پیدا کړ؟

۵ـ څنګه یې وواژه؟

ـ ګټه یې څه وه؟

۷ـ پولیسو څنګه ونیو ؟

۸ـ د نیولو پر مهال یې څه ډول احساس درلود ؟

۹ـ کله چې یې کورنۍ خبره شوه، څه یې وکړل؟

۱۰ـ قاتل چې کله په زندان کې د پنجرو تر شا په زړو او شلیدلو جامو کې خپله مېرمن او ماشومان ولیدل، له رواني پلوه یې څه حال درلود ؟

۱۱ـ په زندان کې یې ژوند څنګه و ؟

۱۲ـ ډوډۍ یې ښه وه؟

۱۳ـ د ازادۍ په اړه یې څه فکر کاوه؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په لسګونو دا ډول نوري پوښتني.
که ناول ليکو کيدای شي چي ياد شوي ټول اهداف پکي راوړو، ځکه په ناول کي مو لاس خلاص دی، هر لور ته يې غځولی شو، خو لنډه کيسه داسي نه ده، د لنډي کيسي له پاره به يو کوچينی هدف ټاکو، کله چي هدف کوچنی و، موضوع هم ښه فوکس پيدا کوي او هر لور ته نه رانه ځي.
غواړو چي په ونه کي د يوي مرغۍ عکس واخلو، هدف مو يواځي په هسکه ځانګه کي ناسته مرغۍ ده، ځکه نو په کمره کي ګورو، د کمري د زوم پر بټنه فشار راوړو، مرغۍ مو د سترګو مخي ته دريږي.
يو بل مثال:
په کوچينيتوب کي مي د عينکو يوه شيشه پيدا کړه، له ليري مي کاغذ ته ونيوله، خو کاغذ ونه سوځېد، ځکه له شيشي څخه د لمر تېرېدونکي وړانګي د کاغذ په ټولو برخو مساوي لګېدي، خو وروسته مي چي شيشه کاغذ ته ور نږدي کړه، اول په کاغذ کي يو ټکی تور شو، بيا يې اور واخيست.
دلته د لمر وړانګي يواځي په يوه ټکي راټولي شوي. کيسه هم همداسي ده، ووړ هدف ورته وټاکئ، ووړ هدف فوکس لري، کيسه رانه هرلوري ته نه خپريږي.
د پورتني لست ياده شوي هره موضوع يوه کاميابه کيسه ورکوي، مثلا لسمه موضوع را اخلو، د پاڼي په سر کي ليکو:
د کيسي نوم: د پنجرو تر شا
هدف: د دي کيسي له ليکلو څخه يواځي يو هدف لرم، غواړم لوستونکی په دي وپوهوم چي که يو څوک قتل وکړي، نو د زندان د پنجرو تر شا به د خپلي ښځي او ماشومانو په ليدو له رواني اړخه څومره ځوريږي؟
د کيسي هدف و ټاکل شو، که دا هدف په کاغذ کي ليکلی وي او د کيسي د ليکلو پر مهال ليکوال کله کله ورته وګوري، نو په ليکنه کي به هيڅکله بله موضوع ور ګډه نه کړي، په دي پسي به نه ګرځي چي د قتل تخشه څه وه؟ ولي يې قتل وکړ؟ پولسو

(c) ketabton.com: The Digital Library

څنګه ونيو ؟..... او داسي نورې پوښتنې، ځکه دلته اصلي هدف ليکل شويدی، هدف دا دی چې قتل مه کوه ! که نه ستا به هم د خپلې کورنۍ ليدو ته ستر ګې وخيژي.
هره هغه خبره چې په هدف پورې اړه نه لري او بلې خواته ځي، بله کيسه پرې ليکلی شو، خو په دې کيسه کې ځای نه لري.
د کوچيني هدف تاکل کيسه چاټوي او اضافه خبرې ترې باسي، هڅه وکړئ چې وړه موضوع انتخاب کړئ، فکر ورته وکړئ، هدف ورته وليکئ او کيسه د هدف له مخې وغځوئ.
۲ـ د هدف ټاکل د ليکوال فکر راټولوي، کله چې فکر راټول شو، ذهن مو يواځې د موضوع په هغه زاويه راګرځي چې کيسه پرې ليکو.
يو ځوک شطرنج ته ناست دی، هدف يې د لوبې ګټل دي، دی د لوبې تر پايه د بل څه په اړه فکر نه کوي، يواځې د شطرنج تختې ته ګوري، فکر يې سره راټول دی، يو ساعت، دوه ساعته، درې ساعته، يواځې د لوبې د ګټلو په اړه فکر کوي.
کيسه هم همداسې ده، که هدف ورته ولرو، فکر به مو يواځې د هدف په لاسته راوړلو پسې ګرځي، ژور فکر به کوو، نتيجه به يې ښه وي.
۳ـ د هدف ټاکل د تصوير په جوړونه کې هم مهم رول لري، مخکې مو يادونه وکړه چې د کيسې له پاره بايد کوچينی هدف ولرو، د هدف درلودل کيسه تصويرې کوي او نوي تصويرونه مو په ذهن کې راګرځي.
بېرته د شطرنج مثال ته راګرځو.
په کوټه کې هر څه دي، مېز، چوکۍ، غالۍ، پردې، پر ديوال را ځړېدلي تابلوګانې، د ديوالي ساعت ټکا....هر څه، خو د شطرنج لوبغاړی په دې يوه پسې هم نه ګرځي، هدف يې يواځې د شطرنج ګټل دي، شطرنج خپله تخته لري، دی يواځې همدې تختې ته ګوري، ټول پام يې سپينو او تورو خانو او د شطرنج دانو ته دی، کله کله د حريف لاس هم تختې ته ور اوږدېږي، دی يې يواځې ګوتو ته ګوري، خو له ګوتو سره يې کومه علاقه نه لري، د هغه لستوڼي ته يې هم سترګې نه ور اوړي، په دې پسې يې نه ګرځي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې رنګ يې څه دی او په څه ډول تار ګنډل شوی، دی يوائې د حريف په ګوتو کې نيولې دانې ته ګوري چې چېرته يې ږدي او د ده راتلونکی حرکت به څه وي؟
لوبغاړی يوائې د شطرنج تختې ته دقيق دی، که يو مچ پر تخته کښيني شړي يې ، وروسته بيا په دې پسې نه ګرځي چې ده ته نږدې د چايو په پياله کې ولوېد که په بله خوا لاړ، ان د دانو (پاچا، وزير، اس، پياده) شکلونه يې هم په ذهن کې حک شويدي، که يې څوک د ظاهري جوړښت په اړه پوښتنه وکړي، ستونزه نه لري، ښه يې ورته تشريح کولای شي.
لوبغاړی د خپل هدف په لاسته راوړلو کې دومره ژور تللی چې د شطرنج د تختې پر سر د دوړو ذرې هم ويني.
ځکه نو کيسې ته د کوچيني هدف ټاکل، هغه تصويرونه راباندې ويني چې تر اوسه د بل ليکوال پام نه وي ور اوښتی. که کيسه هدف ولري، عمومي، تکراري او اضافه تصوير به ور نه کړو، تصويرونه به دقيق وي، فکر به مو يوائې د شطرنج په څلور کونجه تخته کې راټول وي او له موضوع وتلې تصويرونه به نه را اخلو.
۴ـ د هدف درلودل د اضافه خبرو مخه نيسي.
د فوټبال لوبه به مو ليدلې وي، لوبغاړي نوي دقيقې منډې وهي، هدف يې مالوم دی، ګول وهل او مقابلې ډلې ته ماته ورکول.
د لوبې پر مهال لوبغاړي څه وايي؟
د دوی ټولې خبرې يوائې د لوبې په اړه وي، نه تيره لوبه او نه هم راتلونکې، هماغه ساعت ، د هماغه لوبې له پاره چيغې وهي....
" پاس راکړه ! مخکې شه، حريف ونيسه، ګول.. "
دوی په نوي دقيقو کې د بل څه په اړه فکرنه کوي، نه د سياست په اړه غږيږي، نه د خوراک غم ور سره وي او نه هم دا وايي چې پاچا دوې اوزې لري او که نه؟ !

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټول فکر، هواس او خبرې يې يواځې د لوبې ګټلو ته ځانګړې کړې وي، د فوټبال په مستطيل شکله ميدان کې راګرځي، نه اضافه خبرې کوي او نه هم بله موضوع مينځته را اچوي.

لنډه کيسه هم همداسې ده، که هدف ولرو، همدا هدف مو په طبيعي توګه اضافه خبرو ته نه پرېږدي، کرکټرونه به بېځايه نه غږوو، هره جمله به مفهوم او مانا لري او په هدف پورې به تړلې وي.

په عمومي توګه، هدف په کاغذ کې د ليکلي ادرس غوندې دی، که ادرس درسره وي، په ګڼ او نابلده ښار کې په اسانۍ سره هغه ځای موندلی شئ چې هدف مو وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کیسي نوم

یو وخت مې د یوې مجلې پاڼې سره اړولې، یوه کیسه مې پیدا کړه، لیکلي و:
لنډه کیسه
ځوانیمرګ
که تاسو دا نوم واورئ ، په ذهن کې به مو څه درو ګرځي؟
که نور نه وي نیمه کیسه خو درته روښانه شوه، په دې خو وپوهیدئ چې یو څوک به وژل کیږي، یا به هم په خپله مري، هغه هم په ځوانۍ کې !
زموږ ډېر لیکوالان خپلو کیسو ته همدا ډول نومونه ټاکي.
" ارمان یې پوره شو ، شهید ، نیمه خوا مینه، دوې جنازې...او داسې نور. "
دا هغه نومونه دي، چې د کیسې تلوسه له مینځه وړي، لوستونکی مخکې له مخکې د کیسې په محتوا پوهیږي، د کیسې له ویلو خوند نه اخلي.
خو که چیرې کیسه دکیسې له نوم سره سمه پیل شي، دومره جدي ستونزه نه ده.
مثلا: که د کیسې نوم (غلا) وي او په پیل کې کیسه په غلا شروع شي بیا پروا نه کوي.
غلا
احمد په بیړه د پولیسو ماموریت ته زنګ وواهه، په وارخطایي یې وویل:
_هلو ، هلو ! هیله کوم ! مرسته راسره وکړئ، زما کور ته غل راغلی، په هغه بله کوټه کې یې صندوقونه خلاص کړي. توپانچه هم ورسره ده.
په دې توګه کیسه نه واضح کیږي او تلوسه یې له مینځه نه ځي. په دې اړه به د کیسې د تلوسې په برخه کې په تفصیل سره خبرې وکړو.
د کیسې نوم ډېر ضروري دی، ډېر وخت یوازې نوم د دې لامل کیږي چې پر یو چا کیسه ولولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاسو به په تلويزيونونو کې تجارتي اعلانونه ليدلې وي، سوداګر د دې لپاره اعلان کوي چې خپلو تجارتي اجناسو ته خريدار پيدا کړي، دوی د اعلانونو د جوړولو او خپرولو لپاره لګښت په غاړه اخلي، له اعلان جوړوونکو غواړي داسې اعلان ورته جوړ کړي چې د ليدونکو پام ورواړوي ، په بله مانا سوداګر د اجناسو د پلورلو له پاره تبليغ کوي، د کيسې نوم هم همدا سي دی، که يې مانا او تلوسه درلوده، کيسې ته تبليغ دی، په ډېرو يې لوستی شي.

څوک نه شي کولای چې ستاسو کيسې ته نوم وټاکي، ځکه کيسه تاسو ليکلې او تر هرچا پخپله ښه نوم ورته ټاکلی شئ، خو په څو ټکو کې لنډه مشوره درکولای شي:

١_هيڅوخت کيسې ته داسي نوم مه ټاکئ چې نوم د کيسې محتوا روښانه کړي.

٢_په نوم کې خپل شخصي قضاوت مه ورګډوئ،مثلا: ښه سړی، بد هلک، هوښيار، ساده، ښکلی، بدرنګه، مظلوم، ظالم... او داسي نور.

٣_کيسې ته هوايي نوم مه ټاکی، نوم بايد د کيسې له محتوا سره تړاو ولري، خو نه دا چې کيسه روښانه کړي.

۴_ اول ماشوم پيداکيږي، بيا نوم ورباندي ږدي، نو لومړی کيسه وليکئ، بيا نوم ورته وټاکئ، د دې کار ګټه دا ده چې ليکلې کيسه مو په ذهن کې ناسته ده، يو عمومي تصوير ترې لرئ، هره خوا يې سنجولی شئ ، کيدای شي په زړه پورې نوم ورته پيدا کړئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کیسې پیل او تلوسه

د کیسې د جوړښت په اړه یوه اروپايي لیکوال (نوم یې رانه هیر دی) پخه خبره کړېده:
"کیسه د مار غوندې ده، سر، مینځ او لکۍ لري، پښې او لاسونه نه شو ورکولای. "
لومړی به د کیسې د پیل او تلوسې په اړه خبرې وکړو.
څه موده مخکې مې یو انګریزي فلم وکوت، لومړنۍ یوې دقیقې یې اړ ایستم چې پوره یونیم ساعت تلویزیو ن ته کښېنم.
ولې؟ ما څه ولیدل؟
یو ځنګل و، ګڼ ځنګل، هسکې ونې یې درلودې، په چوپه چوپتیا کې یو څوک پر وچو پاڼو وخوت، یو تور مار تر یوې وچې څانګې را تاو شو، کمره د یوه بنیادم پښو ته سیخه شوه، سرې منډې وهلې... ما یې د ساه ایستلو غږ اوریده...کمره د سړي مخ ته برابره شوه، دی ځوان و، له خولې یې وینې بهېدلې، ګرېن یې په ختهو لړلی ښکارېده. سړی څو ځایه ولوېد، بېرته پورته شو، ناڅاپه ودرېد، په وارخطایۍ یې پورته وکتل، یو لوی سیوری ورباندې راغی، پرې ور ټیټ شو. ځوان خپلو سترګو ته لاس ونیو، یوه تیره او وحشتناکه کوکه یې له خولې را ووته. یوه رڼا او د یوې دقیقې ختم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوهمه صحنه له عادي ژونده پيل شوه، ښار و، ديوي کورنۍ پنځو غړو(مور، پلار او د دوی دريو اولادونو ميلي ته د تګ تياری نيوه. دا چې د فلم پاتې برخې څنګه وې او څه پيښ شول، په دې اړه به د کيسې د مينځ او تلوسې په برخه کې خبرې وکړو.

خو زما په ذهن کې د فلم لومړنۍ يوې د قيقې پرله پسې پوښتنې را ولاړې کړې:

دا سړی څوک و؟ په ځنګله کې يې څه کول؟ ولې يې منډې وهلې؟ له څه شي وېرېدلی و؟ له لاړو سره يې وينه ولې راتله؟ چا لاس ور اچولی و؟ ځناورو بريد پرې کړی و؟ څه خبره وه؟ هغه سيوری د څه و؟ سړي ولې چيغه کړه؟ ايا مړ شو، ايا ايا ايا....په لسګونو نورې پوښتنې، .داسې پوښتنې چې ما يې ځواب غوښت ، بله لاره نه وه، د فلم د پيل يوې دقيقې پوره يونيم ساعت تلويزيون ته کينولم.

له تخيل څخه به رښتيني ژوند ته راشو.

که په کور، کلي کې يو څوک د يوې پيښې کيسه را ته کوي، نو اصله خبره په پيل کې يادوي:

ـ خبر شوې؟

دلته اوريدونکی په طبيعي توګه له موضوع سره دلچسپي ښيي.

ـنه ! څه خبره ده؟

ـفلانی مړ شو.

اوريدونکی ټکان خوري ، يودم يې په ذهن کې پوښتنې را ولاړيږي:

ـ ولې؟ هغه خو روغ.جوړ و؟ تېره ورځ مې وليد ، غنمو ته يې اوبه ور خوشې کړې وې، څه ټکه پرې پريوته؟ چا وواژه، که له بامه را ولويد ؟....

اوريدونکی غواړي چې د خپلو پوښتنو د ځواب له پاره په کيسه خبر شي، دی تلوسه لري، نا ارامه دی، خو لومړی تن شايد په عادي توګه کيسه داسې پسې وغځوي:

ـسهار له کوره ووت، ويل يې چې سودا راوړم، خپل زوړ بايسکل يې تر ښکرو ونيو ، خو کله چې پاخه سړک ته وخوت، موټر وواهه !

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا شاید د کیسې بیان تر دې هم سوړ وي، خو د اورېدونکي تلوسه لا نه ده سړه شوې، دی لا د خپلو پاتې پوښتنو ځواب ته ماتله دی، که څه هم وروسته د هغه یوه یوه پوښتنه په خپل وار سره ځواب شوه، خو دی یې اړ کړ چې کیسه تر پایه واوري.
یا یوه بله خبره.. احمد راځي، ناڅاپه محمود ته وايي چې (علي) کور واخیست.
محمود ته پوښتنې پیدا کیږي:
ـ ده خو د بیګاه نه لرل، دومره پیسې یې له کومه کړې؟ غلا به یې کړې وي، نه والله، حتما یې د پیسو لپاره ځوک وژلی دی، . نور نور نور....
دلته محمود ته تلوسه پیدا شوه او غواړي چې پوښتنې یې حل او په کیسه پوه شي.
په دغو مثالونو کې قوي خبره او داسې څه چې وروسته تشریح ته اړتیا لري او اوریدونکی تر پایه ورسره ساتي، په پیل کې وشوه.
هر هغه پیل چې د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را ولاړې کړي، دا زور لري چې کیسه تر پایه پرې ولولو.
خو قوي پیل قوي فکر غواړي، داسې یو فکر چې لوستونکی د کتاب ابښودلو ته پرېښږدي.
موږ دوه ډوله ادبیات لرو: کلاسیک او معاصر. په کلاسیکو ادبیاتو کې فولکلوریکې کیسې هم راځي. ډېری دا ډول کیسې له ((و نه وو)) شروع شوېدي، یوه بیلګه:
"وو نه وو د خدای کړه وو، د بنده ورته کاته وو، په پخوا زمانو کې یو پاچا و، ده زوی نه درلود، په زیارتونو وګرځېد، تاویزونه یې په غاړه کړل، د طبیبانو دواوې یې وخوړې، خو پلار نه شو. یو سهار یې یو ملنګ دروازې ته ودرید، پاچا ته یې یوه مڼه ورکړه، نیمه ده وخوړه او نیمه یې هم میرمنې.
نه میاشتې، نه ورځې، نه ساعته وروسته پاچا ته خدای ګلالی زوی ورکړ. پاچا خوشاله و، ټول خلک یې راوبلل، جشن یې ونیو، اووه شواروزه یې دوام وکړ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت تېرېده، ماشوم په ناز او نعمت کې را لوی شو، د ځوانۍ مرحلې ته ورسېد، یوه ورځ یې له یوې بوډۍ څخه دیوې ښاپیرۍ د ښایست خبرې واورېدې، ده هوډ وکړ چې ښاپیرۍ به خپلوي، خو هغې ته رسېدل اسانه خبره نه وه، شرطونه یې لرل. شهزاده باید اوسپنیز بوټونه په پښو کړي وای، تر اوو غرونو اوښتی وای، زمری یې وژلای وای ،له دیوانو سره مخامخ شوی وای او په پای کې یې له یوه ښاماره د هغه اووه سرونه غوڅ کړي وای.... "

له " وو نه وو " تر اوسپنیزو بوټونو پورې اصلي کیسې درې مخه نیولې وو. دا پخوانې نکلونه دي، په هغه وخت کې ښه و، اوس هم په غوږو ښه لګېږي، خو نن بله دنیا ده، هر څه بدل شوي، وده یې کړې، نوبت پکې راغلی. ادبیات هم همداسې دي، اوسنۍ کیسې له پخوانیو سره توپیر لري، که څوک غواړي چې اوس کیسه ولیکې باید له اوسپنیزو بو ټونو، د سفر پرېکړه او د شرطونو له یادولو څخه یې پیل کړي. دا هماغه خبرې دې چې د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را ولاړولی شي. که نه نو په لوستونکي یې څه چې پاچا زوی لري که نه، ډېر خلک بې اولاده دي، یو دې دی هم وي.

د اوسپنیزو بوټونو په پښو کول، لوستونکی د کیسې لوستلو ته هڅوي، په ذهن کې یې پوښتنې را ولاړېږي. ولې ؟ د څه له پاره؟ چیرته ځي؟ څنګه ځې؟ څه کوي؟...

په پیل کې د لوستونکي ذهن له پوښتنو ډک کړه، وروسته بیا په ډېره ساده توګه کیسه له هماغه (وو نه وو) سره تړلی شې، خو شرط دا دی چې دا لینک او ارتباط باید ماهرانه وي.

مثلاً:

شهزاده اوسپنیز بوټونه په پښو کړل، توره یې راواخیسته، اس ته یې وکتل، د څټ اوږده وېښتان یې باد رپول...

د اس پر تندي یې لاس تېر کړ، ورو یې وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ اووه غرونه مې تر مخې دي، له زمريانو سره به څه کوم، ديو هم د تور غره په تورو ږېرو کې راته پټ دی، خدای خبر ! زه به خپله مينه تر لاسه کړم؟ !
شهزاده پر يوه هواره تيږه کيناست، سر يې وځړېد، د لاس اوږدې ګوتې يې په خپلو تورو ويښتو کې تېرې کړې، د خپل پلار خبره يې سترګو ته ودرېده، پلار يې په ژړا کې چيغې وهلې !
ـد ښاپيريانو له وطنه ليرې ګرځه ! خطر لري، ما يو اځې مه پرېږده !
يا چا همدا يو زوې درلود، شل کاله مخکې يې اولاد نه کېده، دی په زيارتونو وګرځېد، تاويزونه يې په غاړه کړل، د طبيبانو دواوې يې وخوړې ،خو پلار نه شو، يو سهار يې يو ملنګ دروازې ته ودريد، پاچا ته يې يوه منه ورکړه، نيمه ده وخوړه او نيمه يې هم ميرمنې، نه مياشتې ، نه ورځې ، نه ساعته وروسته پاچا ته خدای يو ګلالی زوی ورکړ او ....
په دې توګه کيسه تر اوسپنيزو بوټونو را ورسوه او وروسته د کيسې قهرمان د شرطونو له پوره کولو سره مخامخ کړه.
دا ډول پيل د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را پيدا کوي، تلوسه ډېروي، دومره زور لري چې کيسه پرې ولولو.
دلته ليکوال يوه بله ګټه هم کولای شي، لوستونکی له شهزاده سره، چې د کيسې اصلي کرکټر دی، ځان خواخوږی ښيي، د هغه په قالب کې ننوځې ، پوهيږې چې سختې ته يې ملا تړلې ده، دی د پلار يو زوی دی، پلار يې هيلې او ارمانونه لري، نو دی به د دغو شرطونو په پوره کولو کې بريالی شي؟ زمريانو ته به څنګه ماته ورکوي، له ديو نه به په څه ډول خلاصيږي... او داسې نورې پوښتنې او انديښنې چې د شهزاده په اړه له لوستونکي سره پيدا کيږي. لوستونکی ځان د کيسې قهرمان ته تر ټولو نږدې ګڼي او له هغه سره پل په پل ګام ږدي.
زموږ ډېرې کيسې له ماضي څخه شروع او حال ته راځي ، دا هم کله کله خوند لري، خو موږ بايد د کيسو له نورو جوړښتونو څخه هم ګټه واخلو. کله يې په حال پيل کړو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

ماضي ته لاړ شو او کله له حاله د يو چا تېر ژوند ته ور وګرځو، بېرته خپل ځای ته راشو او راتلونکی يې پسې و څېړو، او کله يې هم د راتلونکي پلان په اړه خبري وکړو، بېرته حال يا ماضي ته لاړ شو. په دې توګه به مو کيسې، ناولونه او هره بله ليکنه له يو رنګه والي څخه ساتلي وي.

مخکې تر دې چې کيسه وليکئ، اول د کيسي عمومي چوکاټ په ذهن کې جوړ کړئ، يا يې هم د کاغذ پر مخ راوړئ، هر هغه څه چې په کيسه کې ډېر کشش ولري، د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې راولاړې کړي او يا هم قوي غوټه پکې نغښتې وي، هغه په پيل کې راولئ، د پيل دوې ـ درې جملې کولای شي چې د لوستونکي ذهن له پوښتنو ډک کړي، وروسته بيا يوه يوه پوښتنه ځواب کړئ او لوستونکی تر پايه درسره وساتئ.

زموږ ډېر ليکوالان کيسې له هماغه (وو نه وو د خدای کړه وو) څخه پيلوي، خو د کيسې د پيل او نوښت له پاره ډېرې لارې لرو چې يو څو نمونو ته په لنډه توګه اشاره کولای شو:

۱ـ موږ کولای شو چې کيسه وار له واره په لنډو ډيالوګونو پيل کړو:

ـ ته د باز ګل قاتل يې!

ـ نه ! باور وکړه ! زه هغه نه پېژنم !

ـ دا چاړه مې ستا په موټر کې پيدا کړه، عدلي طب وايي چې د چاړې پر لاستي ستا د ګوتو نښې دي.

د ځوان سر وځړيد، سلګۍ يې شوې، يوه شېبه غلی و، وروسته يې په بېړه پورته وکتل، د څارنوال غټې سترګې له سرو رګونو ډکې وې.

ځوان د مېز پر سر ايښې چاړې ته سترګې ور واړولې، تر لاستي پر وينو سره وه، يودم يې وويل:

ـ خو دا چاړه زما نه ده، قسم خورم!

(c) ketabton.com: The Digital Library

څارنوال د ځوان ګرین ته لاس ور واچاوه، جټکه یې ورکړه، د مېز پر سر ایښې تلیفون وشرنګېد، د ځوان ګرین یې پرېښود، ګوشۍ یې ور پورته کړه، په سترې غږ یې وویل:
ـ هلو؟
یوه شېبه غلی و، وروسته یې یودم چیغه کړه:
خو زه ثبوت لرم!
دا وخت د کوټې دروازه وټکېده....

۲ـ کیسه له تصویر نه هم پیلولای شو:

ـ نجلۍ منډې وهلې، ټکرې پسې ښخېده، لوڅې پښې وه، ناڅاپه کېناسته، له ښۍ پښې څخه یې ازغی ویست، بېرته یې منډه کړه، شېبه وروسته د رود غاړې ته ورسېده، اوبو ته یې وکتل، سره اوښتې، پر سر یې سپین ځګونه روان ول، د ټوپک ډز شو، مرمۍ یې پښو ته نږدې په یوه پلنه ډبره ولګېده، شنهارۍ یې پورته شو.
نجلۍ شا ته وکتل، د غونډۍ په پېڅکه کې دوه تنه ښکارېدل، د دې خواته یې منډې وروهلې، یو ودرېد، د ټوپک نلۍ یې ور واړوله، نجلۍ ټوپ کړل، په سپینو ځګونو کې ورکه شوه...

۳ـ په پیل کې د یوې پوښتنې پرېښودل:

خداینور سره ساه واخیسته، کولبه یې د پټي په مینځ کې ودروله، روان شو، د لښتې په غاړه د توت د ونې سیورې ته کېناست، پټې ته یې وکتل، د کولبې غوایانو د شدیارې په وچو لوټو بوی کېښ.
خداینور یو سوړ اسویلی ویست، تندی یې ګونځې پیدا کړې، له ځان سره یې وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

_نه کيږي ! دا پردی دهقاني به تر کومه کوم؟ زه پيسو ته ضرورت لرم، ډېرو پيسو ته، ولور مې په مخکې دی.
يوه شېبه فکر يووړ، وروسته يې يو دم وويل:
_اته لکه ! ډېرې پيسې دي، خو څنګه؟ !
ولاړ شو، ګرندي ګامونه يې واخيستل، د کلي خواته يې مخه کړه...د ملک غوايان په شديارو کې ولاړ ول....

۴_د کيسي په پيل کې د دوو متضادو نظرونو راوړل:
ګلدين د پړي په يوه سر کې له اوسپنې جوړ لوی چنګک وتاړه، پورته يې وکتل، د سپوږمۍ په رڼا کې د کلا هسک دېوال ويروونکی ورته وايسېد، دېوال تر سره هوار و، يوائې ځای ځای د راوتليو لوټو سيوري ښکارېدل، تر څنګ ولاړ په عمر پاخه سړي ته يې وکتل، ورو يې وويل:
_له وسه مې تېره ده !
سړی په خبره کې ورولوېد:
_ مه کوه ! ته ځوان يې، بايد تر دېواله واوړې، اوس يې وخت دی ! د پلار غچ دې واخله !
ځوان يو دم شاته شو، په ټيټ وبربدلي غږ يې وويل:
_ما خو سهار هم درياده کړه ! زه څوک نه شم وژلای !
سړي د واسکټ جيب ته لاس کړ، توپانچه يې راوايسته، د ځوان په لاسو کې يې کېښوده....
دا يوائې يو څو نمونې وې، موږ کولای شو چې د کيسي لپاره تر دې ښه پيل انتخاب کړو، په پيل کې پوښتنې راولاړې کړئ، له نوښت څخه کار واخلئ او هره کيسه له يوې نوې زاويې پيل کړئ !
نوښت د کيسې مالګه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کیسې منځ او تلوسه

زموږ ډېر لیکوالان د کیسې تلوسه ترپایه نه شي ساتلی، غوټه ډېر ژر ترې پرانیستل کیږي او لوستونکی مخکې له مخکې په دې پوهیږي چې خبره څه ده؟
د کیسې په مینځ کې باید کوم ټکي په پام کې ونیسو؟ څرنګه کولای شو، چې تلوسه ترپایه وساتو؟
ښېرته به د فلم پاتې برخې ته راوګرځو.
موږ فلم له کیسې څخه نه شو بېلولی، هر فلم ته لومړی کیسه لیکل کیږي، وروسته په سناریو اوړي او د سینما پر پرده راځي، زه نه غواړم چې ټول فلم درباندې وګورم او هره برخه یې له کیسې سره پرتله کړم، یواځې دومره وایم، چې زما له خپل دیده د کیسې پیل باید څنګه وي او په پاتې برخه کې یې په څه ترتیب تلوسه ساتلی شو.
د فلم په دوهمه صحنه کې یوې کورنۍ مبلې ته د تګ تیاری نیوه، ډېر وخت یې واخیست، خو زه یې ستړی نه کړم، ځکه زما پوښتنې لا نه وې ځواب شوې، ما یې ځواب غوښت.
دریيمه صحنه په ښکلې منظره پیل شوه. یو کوچنی موټر د یوه شنه ځنګله په مینځ کې پر پوخ سړک روان و، په موټر کې ناست کسان خوشاله ښکارېدل، خندل یې، په خپل منځ کې یې ټوکې سره کولې. نا څاپه یې د سړک پر غاړه یو بل موټر ولید، چې پر یوه خوا کوږ و. دوی ودرېدل، د ولاړ موټر ښیښې ماتې وې خو د ټکر کومه علامه یې نه درلوده. په موټر کې د ښکار اسباب او یو کوټ ښکارېده. پلار د کوټ جیب ته لاس کړ، له څو نوټونو سره یې یو د هویت کارت را ویست، په کارت کې د هغه چا عکس و چې ما د فلم په لومړۍ یوه دقیقه کې لیدلی و.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما یوه پوښتنه ځواب شوه، هغه سړی ځنګله ته د ښکار په نیت راغلی و . خو لا مې نورې پوښتنې په ذهن کې ولاړې وې.
په بله صحنه کې د کورنۍ غړي د خیمې د درولو لپاره د مناسب ځای په لټه کې ول، دوی د ګڼو ونو په مینځ کې یو هوار وړوکی چمن وموند، د ا وخت دیوه هلک تر مخ یوه تېزه رڼا تېره شوه، دی وارخطا شو، مور ته یې وویل، خو هغې وخندل، خیال او وهم یې وباله، خپل زوی ته یې ډاډ ورکړ چې هیڅ خبره نشته.
دلته زما یوه بله پوښتنه هم ځواب شوه. هر څه چې وې ، خو د پیل په یوه دقیقه کې چې ما کوم سړی ولید ، له انسانه او یا هم له کوم ځناوره نه وو وبرېدلی، دا بل څه و.
د سپوږمۍ په رڼا کې یوه خړه خېمه ولاړه وه، چارچاپیره یې هسکې ونې ښکارېدلې، ناځاپه د خېمې پر ټاټ یو څه ولګېدل، وړې نجلۍ چیغه کړه، په خیمه کې څراغ بل شو ، ټول د باندې راووتل ، مور د خپلې ماشومې لور مخې ته ودرېده، د خیمې پر ټاټ وینې روانې وې، لاندې پر شنه چمن د بنیادم لاس پروت و.
ما د لستوڼي د ټوټې له رنګه و پېژاند چې لاس د هغه سړی دی چې د فلم په لومړی یوه دقیقه کې مې لیدلی و. بله پوښتنه مې هم ځواب شوه، سړی مړ و.
فلم تر پایه له تلوسې ډک و، مور او پلار په مرموزه توګه وژل کېږي، اولادونه ستونزې وینې ، هره نوې صحنه نوې پوښتنې پیدا کوي او تر پا یه مې له ذهن څخه په نوبت یوه یوه پوښتنه وځي.
د فلم وروستۍ صحنه روښانوي چې دا قتلونه د څه لپاره وو او چا تر سره کول. د ځنګله اروا چې د یوې لویې ونې په اره شوې مونډه کې اوسېده، وخت په وخت د باندې راوته او له هغو انسانانو څخه یې غچ اخیست چې په بېرحمۍ سره یې د ځنګله ونې و هلې او حیوانات یې ښکار کول.
زما ټولې پوښتنې حل شوې او د فلم د مینځ پېښو او تلوسې هم تر پایه تلویزیون ته کینولم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لنډه کیسه کې هم تلوسه همداسې ساتلې شو. غوټه باید ورو ورو وسپړو، یوه یوه پوښتنه ځواب کړو او لوستونکی د کیسې لوستلو ته تر پایه اړ باسو.

یو بل مثال:

یو سړی له کاروانه پاتې شوی و، دښته وه، ګرمي وه، تږی و چې له تندې مړ شي، پر آس سپور یو بل تن پرې ورپېښ شو، د آس پر زین پورې د اوبو یوه پتک تاال خوړ، مړژواندي سړي د اوبو خواست وکړ، خو سپور ورته وویل چې دی په خپله اوږد منزل په مخکې لري، اوبه نه شي ورکولای.

تږي سړي یو پتک اوبه د سروزرو د زرو سیکو په بدل کې ورنه وغوښت، ویې ویل چې د ه ته به هغه ورانه ور وښیي چې هلته زر سیکې ښخې دي، سړي ور سره ومنله، خو پتک یې یو دم ور نه کړ، په لاره کې به یې تږي ته یو یو غوړپ او به ورکولې څو ژوندی پاتې شي او کله چې تاکلي ځای ته ورسېدل، تږي له اوبو ډک پتک تر لاسه کړ او سپور هم له زرو سکو ډکه کځوړه په زین پورې وتړله.

که پر آس سپور سړي په پیل کې تږي ته سلامت پتک ور کړی وای، نو د تږي تنده ماتېدله، شاید له خپلې خبرې اوښتی وای او د سیکو تر ځایه نه وای ور سره تللی، خو د سپور کمال دا و چې تږی یې تر پایه هماغسې تږی وساته، ده ته یې د ژوندي پاتې کېدو لپاره یو یو غوړپ اوبه ورکولې او کله چې یې وخت را ورسېدا او خپل هدف یې تر لاسه کړ، بیا یې ټول پتک ور وسپاره او د تږي تنده ماته شوه.

لیکوال هم باید لوستونکي ته یو یو غوړپ اوبه ورکړي او تر پایه یې تږی وساتي. دی باید یو رهبري کوونکی مهارت ولري، داسې چې د اصلي غوټې تر سپړلو پورې په لاره کې ځینې نورې موانع هم پیدا کړي او لوستونکی اړباسي چې تر دغو خنډونو تېر شي.

که اصلي غوټه د کیسې په مینځ او یا هم تر پای مخکې وسپړل شي، نو بیا د لوستونکي تنده ماته شوه، وروسته له هغه که هر څه لیکو، په حقیقت کې به اضافه خبرې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یوه کیسه هغه وخت ختمه ده ، چې اصلي غوټه وسپړل شي. په بله مانا د اصلي غوټې سپړل یا د راز ښکاره کېدل د کیسې پای دی. نو ځکه د کیسې په منځ کې تلوسه، په وار سره یوه یوه پوښتنه ځوابول او تر پایه د اصلي غوټې ساتل ضروري دي.
خو مهمه دا ده چې ا صلي غوټه باید په منطقي توګه وساتو ، لوستونکی باید فکر و نه کړي، چې لیکوال په لوی لاس یو څه رانه پټوي. که لیکوال د کیسې له کرکټرونو سره ځنګ په ځنګ لاړ شي،له پېښو او زمان سره یو ځای حرکت وکړي او تر کرکټرونو مخکې ګام وا نه خلي، نو بیا لوستونکي ته هم د یو څه د پټولو فکر نه پیدا کیږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کیسې پای او تلوسه

فکر وکړئ، ایا تر اوسه مو داسې لنډې کیسې لوستې چې په پای یې نه یاست پوهیدلي؟
د ځینو کیسو پای ګنګ وي، لوستونکی نه پوهیږي چې د لیکوال هدف څه و، اصلي کرکټر څه وکړل؟ غوټه څنګه وسپړل شوه؟
ما ډېرې داسې لنډې کیسې لوستې، چې په پیل کې یې خوند راکړی، وروسته یې هم د بل مضمون لوستلو ته نه یم پرېښی، خو په ورستیو کرښو یې نه یم پوهیدلی.
که کیسه هر څومره خوږه لیکل شوې وي، خو پای یې ناڅرګند وي، لوستونکي به خوند ترې وانه خلي.
خو د کیسې په پای کې هم باید دومره زور وي چې لوستونکی د کیسې له لوستلو وروسته فکر کولو ته وهڅوي، او کیسه یې په ذهن کې پاتې شي.
بله دا چې د کیسې اصلي غوټه باید تر پایه وساتل شي او د کیسې په وروستی برخه کې وسپړل شي، ځکه کیسه هغه وخت ختمه ده، چې اصلي غوټه وسپړل شي، وروسته چې هر څه لیکو، اضافه خبرې دي، نه لوستونکی خوند ترې اخیستی شي او نه هم د ښې کیسې په چوکاټ کې ځای ورکولای شو.
ښه پای هغه دی چې د لوستونکي د وړاندوینې خلاف وي.

کرکټرونه

هره کیسه کرکټرونه لري، خو په دوی کې یو او یا هم کله کله دوه مرکزي کرکټرونه وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کیسو ته هر ډول کرکټر ټاکلی شو ، انسان، حیوان او یا هم غیر ژوندي موجودات.
د کرکټرونو ټاکل د کیسې په موضوع پورې تړلي دي، خو مخکې تر دې چې کیسې ته کرکټر وټاکو ، لومړی یې باید پدې اړه فکر وکړو:
۱_زموږ مرکزي کرکټر څوک دی؟
۲_څه ډول څېره لري؟
۲_څه یې خوښېږي او له څه نه یې بد راځي؟
۴_شخصیت یې څه ډول دی؟
کله چې مو مرکزي کرکټرله هر اړخه په ذهن کې جوړ او قانع شوئ، قلم او کاغذ را واخلئ او د هغه د نوم تر څنګ، د هغه ځینې مهمې ځانګړنې هم ولیکئ.
د دې کار ګټې څه دي؟
تېر کال مې یو ناول لوست، څو پاڼې لا پاتې وې چې یودم په کیسه کې داسې یو نوی نوم راڅرګند شو ، چې نه مخکې زمینه سازي ورته شوې وه او نه یې هم په کیسې پورې اړه درلوده، یو ناڅاپه له اسمانه راولوېد او په کیسه کې یې د مرکزي کرکټر ځای ونیو ، دوو_ درېو پاڼو سترې کړم، خو وروسته مالومه شوه چې دا هماغه د کیسې مرکزي کرکټر دی، یوازې نوم یې بدل شوی و.
که د ناول لیکوال د کرکټرونو د خصوصیاتو لیست لرلی، فکر نه کوم چې دومره لویه تېروتنه به ترې شوې وای.
په لیکلې بڼه د کرکټرونو د خصوصیاتو درلودل، په منطقي توګه د کیسې په لیکلو کې مرسته راسره کوي، د مثال په توګه:
موضوع مو وټاکله، غواړو چې کیسه پرې ولیکو ، مرکزي کرکټر یې هم احمد نومیږي. لیکو !

نوم	:	احمد
سن	:	پنځوس کلن
مدني حالت	:	متاهل

(c) ketabton.com: The Digital Library

زده کړه : نالوستی
اولادونه : پنځه (درې لوڼې، دوه زامن)
کسب : بزګر
د اوسېدو ځای : کلی
ظاهري بڼه : ډنګر، له ونې ټیټ، اوږده ږیره، پکه ککرۍ، لمر سوځولی مخ، ځړېدلې سترګې، پر تندي د کالداني نښه، له سپږمو راوتلې اوږده وېښتان، زیږه لاسونه....
رواني خصوصیات: عاجز، بې زړه، د حوصلې خاوند ، له بدو لیرې، دینداره، د سختیو په وړاندې زغم لرونکی، په هره خبره کې د (خوار مه شي) تکیه کلام ....
او ځینې نور ټکي...
که دا لیست راسره وي، نو هیڅکله به د احمد نوم راڅخه بدل نه شي. احمد به په طبیعي توګه د کیسې تر پایه د یوه پنځوس کلن سړي په قالب کې اچوو (خویونه، عادتونه به یې همدې عمر ته مناسب وي) . دی به کله هم په دې پسې ونه ګرځي چې د اولادونو د نه درلودلو په پلمه دوهم واده ته زړه ښه کړي، احمد یو نالوستی بزګر دی، د کرکیلې په کارونو ښه پوهیږي، د کیسې تر پایه به نه (معلم) شي او نه هم(ډاکټر). ژبه به یې هم د یوه کلیوال بزګر په څېر کلیوالي وي، هیڅکله به (د کور ودان) پرځای (مننه) ونه وایي....
د احمد ککرۍ پکه ده، د کیسې تر پایه کاکل نه شي پرېښودلی، دی عاجز او ډارن دی، بد نه خوښوي، ځکه به تر خپله وسه د کلي له ملک سره بدۍ ته زړه ښه نه کړي.
احمد پنځه وخته په ملا پسې درېږي، دا منطقي نه ده چې له کوم قانع کوونکي دلیله پرته، د سهار په اته بجې له خوبه راپورته شي.
او داسې نور..

(c) ketabton.com: The Digital Library

که موږ د احمد په اړه مخکې له مخکې مالومات ولرو او مهم خصوصيات يې را مالوم وي، احمد به په کيسه کې يوائې په هماغه مخکې ترمخکې ټاکل شوي قالب کې راګرځي، په دې توګه به د احمد کړه وړه او نورې ځانګړنې منطقي او د ليکوال په واک کې وي، لوستونکی به دا نه وايي چې نه، احمد د دې کار وړ نه دی او يا هم دا کار نه شي کولای.
که د کرکټر خصوصيات ولرو، دا به راته روښانه وي چې ايا زموږ ټاکلی کرکټر د دې توان لري چې د کيسې هدف تر لاسه کړي؟ ايا په منطقي لارو خپل هدف ته رسيدی شي؟ ايا د کيسې د هدف د تر لاسه کولو لپاره مو وړ (مناسب) کرکټر غوره کړی او که نه؟
مخکې له مخکې ليکلي خصوصيات، دغو ټولو پوښتنو ته ځوابونه وايي، ليکوال نه پريږدي چې وروسته له ستونزو سره مخ شي او يا هم کيسه له منطقي پلوه کمزورې کړي.
مخکې له مخکې د کرکټرونو خصوصيات ليکل د دې لامل کيږي، چې کرکټر د لوستونکو لپاره واقعي وبريښي، علت دا دی چې کرکټر په منطقي توګه معرفي کيږي او لوستونکی د هغه په کړو وړو باور کوي او ريښتينی ورته ښکاري.
که وغواړو چې کرکټر لا ښه وپيژنو، د کرکټر له خصوصياتو سره بايد په يوه جمله کې د هغه هدف هم وليکو:
د بېلګې په توګه:
احمد: احمد په کيسه کې د دې باعث ګرځي چې مينه او زغم په کرکه او بې حوصله توب بريالی کړي.
که د کرکټر له خصوصياتو سره دا جمله ليکلې وي، احمد به د کيسې تر پايه زغم ولري، دی به په طبيعي توګه هرې ناخوالې ته په مينه ځواب وايي او د نورو کينې به په صبر او حوصله ځوابوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې توګه به په کرکټر کې ناشاپي او غیر منطقي بدلون نه راځي، داسې به نه وي چې په پیل کې مینه ناک وي، خو ځو پاڼې وروسته له دلیله پرته په ظالم او کینه ګر انسان بدل شي، دی به د لیکوال له غوښتنې سره سم په منطقي توګه خپل هدف ته ورسیږي او هیڅکله به داسې څه ونه کړي چې له مینې او حوصلې سره په ټکر کې وي.
له مرکزي کرکټر څخه پرته نورو کرکټرونو ته هم مخکې له مخکې د داډول خصوصیاتو ټاکل ښه دي، که لیکوال د کیسې د لیکلو پر مهال کله کله ورته وګوري ، د کرکټرونو له خویونو ، خواصو او ان ځېرو سره عادت پیدا کوي، هر حرکت به یې د دوی په واک کې وي او په پای کې به خیالي کرکټر نه بلکې یو واقعي انسان ورته ښکاري، داسې احساس به کوي لکه په ریښتیني توګه چې له دغو کسانو سره مخامخ شوی وي، هغوی پیژني، خبرې یې ورسره کړې وي او ډېر رازونه یې ور مالوم وي، ځکه ځینی لنډې کیسې ځو مخه لیکل کیږي او د کیسو تر پایه به د کرکټر ټول خصوصیات د لیکوال په ذهن کې ناست وي.
د لنډې کیسې لپاره د کرکټرونو لنډ خصوصیات کافي دي، خو که ناول لیکو د هر کرکټر په اړه باید مخکې له مخکې ډېر څه ولیکل شي، ځیني لیکوالان د ناول لپاره د کرکټرونو ټول کردار، پېښې ، ستونزې...مخکې له مخکې لیکي او ځو مخه پرې ډکوي، که ساده ووایو ،مخکې له مخکې په لنډه توګه د کرکټر کیسه او په ناول کې رولونه، ناکامۍ او بریالتوب د کاغذ پر مخ راوړي چې ورته ستوري لاین وايي.
د کرکټر په اړه بله مهمه خبره دا ده چې لیکوال باید د کرکټرونو له روح او روان څخه خبر وي، د هغه خویونه ور مالوم وي او د دې په اړه مالومات ولري چې له څه سره مینه لري، څه وخت غوسه ورځي او په څه شي خوشاله کیږي.
بریالی لیکوال په کرکټر کښنه کې ډېر زیار باسي، دی کرکټر تر هغو په ذهن کې اړوي را اوړي چې له خیالي کرکټر څخه ژوندی موجود جوړ کړي، د هغه له ظاهري او باطني جوړښت سره اشنا شي او وروسته یې په داستان کې ولوبوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په بله مانا ، لومړی کرکټر ژوندی کړه، له هغه سره خبرې وکړه، په خوی او عادت يې پوه شه او وروسته که بيا په کيسه کې ستاسې له خوښې سره سم لوبيدای شوای او ټاکلي رول ته مناسب وي، ځای ورکړئ.
موږ باید هڅه وکړو چې کیسې ته د اړتیا پر بنسټ کرکټرونه وټاکو ، ځکه لنډه کیسه ډېرو کرکټرونو ته اړتیا نه لري، د اړتیا په اندازه د کرکټرونو ټاکل د دی لامل ګرځي چې کیسه په طبیعي توګه وغځیږي او له اضافه خبرو مخنیوی وشي.
موږ هره ورځ له ډېرو خلکو سره مخامخ کیږو ، خو دوه کسه کټ مټ په یوه ډول خبره او يو رنګه خويونو نه شو موندلی، په کرکټر جوړونه کې هم باید دې ټکي ته پام وکړو ، زموږ هر کرکټر باید له بل یوه شخصه بېل وي، بېله خبره ولري او عادتونه يې سره نږدې نه وي. دا کار په طبیعي توګه د کرکټرونو په جوړونه کې نوښت راولي او لوستونکی په خپل ذهن کې له مختلفو څېرو او خويونو سره مخامخ کیږي.
بله خبره دا چې د کرکټر لپاره هیڅوخت خیالي څېره او خیالي عادتونه مه ټاکئ، د بېلګې په توګه: د یوې کیسې کرکټر مو یو سوالګر دی، فکر وکړئ، تاسو به په ژوند کې ډېر سوالګر لیدلي وي، له ډېرو سره به مو تر خپله وسه مرسته کړې وي او د ځینو تر مخ به ښویه تېر شوي یاست، خو په دغو ټولو کې به داسې سوالګر هم و چې د پنځو افغانیو پر ځای مو د شلو او یا هم د پنځوسو نوټ ورته نیولی وي، ولې؟
یا به د هغه ظاهري خوارې څېرې او خیرن شلېدلي لباس دردولي یاست او یا به هم هماغه سوالګر د خواست په چل ښه پوهېده، په سوالګر کې به یو څه و چې ستا پام يې د ځان خواته وراړولی و ، که نه نو یا به ښویه ترې تېر شوی وې او یا به دې هم جېبونه په ماتو روپو پسې لټول.
کیسې ته هم همدغه سوالګر وټاکئ ، هماغه خويونه، عادتونه او خواره څېره ورکړئ چې تاسې په واقعي ژوند کې ورسره مخامخ شوی یئ، که دې لوڅې پښې لیدلی وي، چپلکې مه ور په پښو کوه، مچان مه ترې شړه او د هغه لوخو اوږو ته واسکټ مه ور اغونده. هماغسې کرکټر جوړ کړه لکه تا چې په واقعي ژوند کې لیدلی وي، ان که دې

(c) ketabton.com: The Digital Library

د خواست پر مهال د هغه ترحم پاروونکي کلمات په ياد وي، ستا کرکټر هم بايد هماغه توري په خوله راوړي.
دا يوائې يو مثال و، کله چې موږ کرکټر جوړوو، جوړ شوی کرکټر بايد د هغه چا په قالب کې واچوو، چې موږ په واقعي ژوند کې ليدلی وي، خبرې مو ورسره کړې وي، خوی، عادت او څېره يې را مالومه وي، که داسي وکړو نو موږ به په ريښتيني توګه د کرکټر روح ته ور ننوتي يو او يو کامیابه کرکټر به مو انځور کړی وي.
اووه_ اته کاله مخکې مې د فرانسوي ليکوال ويکتور هوګو، (بينوايان) ناول ولوست، مرکزي کرکټر يې ژان والژان نوميده، ژان والژان په پيل کې غل او مجرم و، خو وروسته يوې قوي پيښې د ده ژوند ور بدل کړ، دی په يوه مهربانه انسان بدل شو، تل به يې هڅه کوله چې نورو ته ګټه ور ورسوي، خو بيا هم تولنې په سپکه سترګه ورته کتل او د (ژاور) په نوم د پوليسو د يوه افسر تر تعقيب لاندې و....
په دې کتاب کې د داستان مرکزي کرکټر (ژان والژان) دومره ژوندی انځور شوی چې د ده سختيو ته مې څو ځله اوښکې تويې کړې، فکر مې نه کاوه چې دا به يو خيالي کرکټر وي، د ده هرې بريا ته به خوشاله وم او په هره ناکامۍ يې ځورېدلم.
مثبت او منفي، دواړه کرکټرونه بايد دومره ژوندي وي چې د لوستونکي په زړه او دماغ کې ځای ونيسي، د مثبت کرکټر هره کاميابي بايد د لوستونکي لپاره د هغه خپله کاميابي وي، د هغه په خوشالۍ خوشاله شي او د ستونزو پر مهال په زړه کې د حل لارې ورته ولټوي، خو د منفي کرکټر له جرم او جنايت څخه کرکه وکړي او د هغه ضد وي.
ما ډېرې داسې کيسې لوستې دي چې خان او ملک تر اندازې چاغ، خشن او بدشکله پکې معرفي شوي دي، علت يې دا دی چې ځينې ليکوالان د کرکټرونو په جوړولو کې زحمت نه ګالي، د نورو کرکټرونه را اخلي او څه چې يې د بل په کيسه کې لوستې وي، دی هم خپل کرکټر ته هماغه څېره ورکوي، حال دا چې ډېر خانان او ملکان شته چې جذابه څېره لري، له زړونو هم نرم او مهربانه دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځکه نو د کرکټرونو څېرې، خويونه او عادتونه بايد توپير سره ولري، موږ بايد په خپله کرکټر جوړ کړو، نه دا چې د نورو تيارە مړی راواخلو او داسي وښيو چې دا زموږ د خپل زحمت نتيجه ده.

بله مهمه موضوع د کرکټر بدلون دی، که غواړو چې يو کرکټر ته بدلون ورکړو، دا بدلون بايد منطقي وي، داسې نه چې د لسو تنو قاتل، ناڅاپه له قوي دليله پرته توبه وباسي او په يوه مهربان انسان بدل شي.

کيسه له کرکټره پرته نه ليکل کيږي، ځکه نو بايد د کرکټرونو په جوړولو کې بيړه ونه کړو، زيار وباسو او کله چې ژوندي شول، په حرکت راغلل،او زموږ په ذهن کې يې ځای ونيو، وروسته په کيسه کې ځای ورکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کیسې ژبه

زما د لنډو کیسو لومړۍ ټولګه "سره سیلۍ" نومېږي. دا کتاب اوه_ اته کاله مخکې چاپ شو، ځینو کسانو ولوست، را یاده یې کړه چې کیسې یې بدې نه دي، هدف لري. تصویرونه هم په زړه پوري دي، خو په ځینو ټکو یې نه دي پوهېدلي.
هغه وخت مې دا خبره زړه ته نه لوېده، په ژبه کې مې کوم مشکل نه لید، هره کرښه او هره کلمه واضح راته ښکارېده، خو وروسته مې پام شو، چې دوی په حقه ول، ما په کیسو کې ځینې داسې کلمات را اخیستي وو چې یوازې زه او د غزني د قره باغ ځینې اوسیدونکي پرې پوهېدل.
که مور هر څومره زړه راکښونکي موضوع ولرو او د کیسی په ټولو اړخونو پوه یو، خو چې د ویلو چل یې نه وي را معلوم، نه به په خپله له کیسې څخه خوند واخلو او نه به هم لوستونکو ته په زړه پوري وي.
څکه نو د کیسې ژبه ډېره مهمه ده.
۱_ د ژبې ساده والی:
یوه ملګري مې د یوې کیسې موضوع پیدا کړې وه، مخکې تر لیکلو یې راته وویله، په ویلو کې یې خوند پروت و، خو کله چې مې په مجله کې د همدې کیسې لیکلې بڼه ولوستله، دومره پیچلي کلمات یې پکې را اخیستي ول چې لوستلو یې د زړه زور غوښت.
تلېفون مې ورته وکړ، دلیل یې دا و چې لیکل باید تر ویلو توپیر ولري.
ما ته هغه د شپون صاحب خبره را په زړه شوه: " مورږ نثر وایو، اورو یې، خو لیکلی یې نه شو. "
ځینې لیکوالان چې څه لیکي، د لیکلو لپاره په پېچلو کلماتو او اصطلاحاتو پسې ګرځي، کتابونه پسې ګورې او له نورو څخه پوښتنې کوي. دوی په دې فکر کې دي چې مغلق او پیچلي کلمات کیسه او یا هم کومه بله لیکنه پیاوړی کوي او په دې سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخپله لیکوال پوه او د ډېرې مطالعې خاوند ښکاري، خو پوښتنه دا ده چې موږ د چا له پاره کیسه او یا هم کومه بله لیکنه لیکو؟ ایا هغوی په دا ډول پېچلو کلماتو پوهیږي؟ ایا د مغلقو تورو کارول هنر دی؟
زموږ په کلي کې یو سپین ږیری و، ده په ځوانۍ کې ماموریت درلود ، ان د زړښت تر مهاله یې په ژبه ډېر داسې کلمات راوړل چې نورو ته به د پوهاوي وړ نه ول، وروسته د " مامور لغت پران " په نوم مشهور شو، خو ده به ویل: " داخلک ملامت نه دي. مکتب یې نه دی ویلی. "
که موږ د خلکو لپاره لیکل کوو، ژبه موهم باید د هغوی لپاره وي. هنر هم په ساده ژبه کې دی، اوسني ادبیات ساده ژبه خوښوي، داسې ژبه چې له ساده والي سره سره د لیکوالۍ هنر هم پکې پروت وي، هنر په پېچلو لغاتو او اصطلاحاتو کې نه دی، هنر نوراړخونه لري چې ژبې ته خوند وربخښي او یو عمده لامل یې د ژبې ساده والی دی.
د ژبې ساده والی دا مانا نه لري چې څه وایو، هغه ټول باید د کاغذ پرمخ هم راوړو، بلکې هدف مو د جملو په بسته بندۍ او د لغاتو او اصطلاحاتو په کارولو کې دی.
شاید زما دا خبره د ځینو لوستونکوخوښه نه شي، خو ډېر پښتنانه د " ټولټاکنو " کلمه نه پیژني، دوی یې انتخابات بولي، د " ښوونځی " " ټولګی) " او " ښوونکی " له کلماتو سره هم نا اشنا دي، د " مکتب " " صنف " او " معلم " په نومونو یې یادوي.
موږ باید په هغه ژبه کیسه و لیکو چې خلک خبرې پرې کوي، ورباندې پوهیږي او ورته روښانه وي.

۲_په لنډو فاصلو کې د یورنګه تورو او فعلونو کارول:
تېر کال مې د یوه لیکوال پر یوه کیسه باندې نظر څرګند کړ، د نقد یوه برخه د تورو او کلماتو د کارولو په اړه وه، غواړم چې د موضوع د لا روښانتیا لپاره د هماغه کیسې ځینې برخې را واخلم.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په لومړيو دوو پاراګرافونو کې دوه ځايه ليکل شوي وو: " قلم يې راواخيست ، کاغذ يې راواخيست "
په دومره لنډه فاصله کې دوه ځايه د " راواخيست " کلمه ښه نه راځي، که يو ځل " راواخيست " ليکو ، دوهم ځل بايد په يو ه بل فعل پسې وګرځو ، مثلاً "کاغذ ته يې لاس کړ".
بل ځای داسي ليکل شويدي " تر ليکلو کرښو لاندې يې هسې ګډې وډې کرښې و ايستلې، د کرښو تر څنګ يې يوه غټه سترګه انځور کړه... "
په لنډه فاصله کې درې ځايه د "کرښې " توری راغلی دی.
دلته که يوځای کرښه ليکو ، بل ځای ليکه ښه راځي، دريېم ټکي ته هيڅ اړتيانه پيدا کيږي.
" د کرښو تر څنګ يې يوه غټه سترګه انځور کړه " که داسي وليکو(ترڅنګ يې يوه غټه سترګه انځور کړه " هماغه مانا ورکوي. خپله د "څنګ " توری، هماغه د "کرښې " ترڅنګ راښيي.
بله جمله:
" کتابچه يې له نورو کتابونو سره په پلاستيکي پاکټ کې کېښوده او په هغه څوکۍ کې يې کېښوده چې څو شيبې مخکې نصير ناست و... "
دلته د لومړي " په پاکټ کې کېښوده " پر ځای " په پاکټ کې واچوله " ښه راځي، په دې توګه به مو په لنډه فاصله کې دوه ځايه د "کېښوده "کليمه نه وی کارولې.
بل ځای ليکل شوي دي " يو ځل بيا د نصير سترګو ته ځيره شوه، دومره ورته ځيره شوه... "
دلته که لومړی "وکتل "راشي، له يورنګه والي څخه يې ژغوري.
بل ځای: " فريبا تر پښو لاندې ځمکې ته کتل، تر ژبه لاندې يې وويل... "

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوه ځله د لاندې کلیمه راغلي، " فریبا تر پښو لاندي ځمکې ته کتل "دلته د لاندې ټکی اضافه دی،که ساده ولیکو "فریبا ځمکې ته کتل " هماغه مفهوم لري، که فریبا پر ځمکه پل ایښی وی، بیا څنګه تر پښو لاندې ځمکې ته ګوري ! ! !
بله جمله: " ډېره ډېره مننه، د تابلو او کتابچې په خاطر ځانته مننه کوم "
که یو ځای مننه لیکو ، بل ځای د مننې پر ځای کوم بل توری کارولی شو. "کورودان ، ژوندی اوسې یا داسې نور ".
بل ځای " فریبا یې لاس په لاس کې ونیو "که ولیکو: " فریبا یې لاس ونیو " هماغه مانا او هماغه تصویر لري. ځکه نیول د لاس په واسطه تر سره کیږي.
بله جمله " د مریم ښکلیو سترګو ته یې وکتل، هغې هم ورته وکتل... " که ولیکو: " هغې هم سترګې ور واړولې " نو په لنډه فاصله کې به دوه ځایه د "وکتل " ټکی نه وي راغلی.
بل ځای " نور هم انځور ته نږدې شو ، ښه ورته ځیر شو "
داسې لیکلی شو " نور هم انځور ته نږدې شو ، په ځیر یې ورته وکتل" په دې توګه یو ځای د "شو " ټکی کمېدی شي.
په کیسه کې داسې ډېر یو رنګه توري وو چې په لنډو فاصلو کې سره راغلي دي، دا په مفهوم او مانا کې کوم بدلون نه راولي، ټولو ته د پوهاوي وړ دي او د عادي لوستونکو دومره پام هم نه ور اوړي، خو توري او کلمات د ښښتو په ښېر دي، که په یوه دېوال کې یوه ښښته راوتلې وي او یا هم په خپل مناسب ځای نه وي ایښودل شوي، ټول دېوال بد ښکاري،ځکه نو په هره لیکنه کې د تورو او کلماتو ټاکل او مناسب ځای ته دقت په کار دی.
پښتو یوه غني ژبه ده، یوه شي ته ډېر کلمات لرو ، په مختلفو نومونو یې یادولی شو ، دا نومونه دومره ګنګ هم نه دي، ټول پرې پوهېدای شي، نو ځکه جمله بندۍ او د کلماتو او فعلونو کارولو ته باید پام وکړو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

که یو ځای لیکو " راته ویي کتل " بل ځای " سترګې یې راواړولې " ښه راځي، " مخ یې راواړاوه " هم همدا مانا ورکوي.

په یوه کیسه کې مې ولوستل: " انځر ګل ځوان و، د پلار یو زوی و او له رنګه ښایسته و. "

درې ځایه په لنډه فاصله کې د "و " تکی راغلی دی. کیدای شي داسې یې ولیکو:

انځرګل ځوان و، پلار یې همدا یو زوی درلود، له رنګه ښایسته ښکارېده.

یا نورې جملې، خو شرط یې دا دی چې په لنډو فاصلو کې یورنګه توري او فعلونه را نه وړو، ځکه د ژبې خوند ته زیان رسوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډیالوګ

ډیالوګ د کرکټرونو خبرو ته وايي، یا به له ځان سره غږیږي او یا هم له نورو سره.
له ډیالوګونو پرته هم کیسه لیکل کیدای شي، خو د خوند له اړخه به کمزورې وي، ځکه ډیالوګ کیسه ژوندۍ کوي، په حرکت یې راولي او له یورنګه والي څخه یې ساتي.
د ډیالوګ لیکنې په برخه کې باید ځینې ټکي په پام کې ونیسو.
۱ـ جلات خان کلي ته راغی، تر غرمې یې ناروغان وکتل، ماسپښین له کوره ووت، په پټي کې یې دهقان ولید ، ورغی، له سلام وروسته پر پوله ورته کېناست، دهقان ته یې وکتل، څمکه یې اړوله، پر سپیره غاړه یې مړې خولې راماتې وې...
جلات خان وویل:
ـ ولې له نوې زراعتي ټکنالوژۍ څخه استفاده نه کوې؟
دهقان پر خپل تندي لستوڼی تېر کړ، په خندا یې وویل:
ـ ډاکټر صاحب ! نوې زراعتي ټکنالوژي پیسو ته ضرورت لري، زموږ اقتصاد ډېر کمزوری دی. تراکتور او نور عصري زراعتي وسایل نه شو اخیستلای.
دې ډیالوګونو مو په ذهن کې کومې پوښتنې را ولاړې کړې؟
بېرته به د ډاکټر خبرې ته راوګرځو:
ـ ولې له نوې زراعتي تکنالوژۍ څخه استفاده نه کوې؟
جلات خان ډاکټر دی، په ښار کې یې پوهنتو ن ویلی او ډېر کم کلي ته راځي. د ده له خولې د ټکنالوژۍ ټکی بد نه ښکاري، له منطقي اړخه هم کومه ستونزه نه لري، ځکه دی لوستی دی او په داسې محیط کې یې زده کړه کړې چې هلته یې د (ټکنالوژۍ) په څېر نور ډېر پیچلي کلمات او لغتونه اوریدلي او د ده په ذهن کې ناست دي.
اوس به د دهقان خبره راواخلو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ ډاکټر صاحب ! نوي زراعتي ټکنالوژي پیسو ته ضرورت لري، زموږ اقتصاد ډېر کمزوری دی. تراکتور او نور عصري زراعتي وسایل نه شو اخیستلای.
دا ډیالوګ د مانا او ګرامر له اړخه کومه ستونزه نه لري، خو زموږ ډېره برخه دهقانان نالوستي دي، ټول عمر یې د پټیو په اړولو او زراعتي کارونو کې تېرېږي، نه یې د ټکنالوژۍ نوم اورید لی او نه یې هم په مانا پوهیږي. نو د یوه دهقان له خولې د دارنګه کلماتو راوتل له منطقي پلوه د باور وړ نه دي. که یولوستی کس له دهقان څخه وپوښتي:
ـ ولې له نوې زراعتي ټکنالوژۍ څخه استفاده نه کوې؟
د دهقان لومړی پوښتنه به دا وي؟
ـ څه؟
لوستی کس اړ دی چې د نوې زراعتي تکنالوژۍ په اړه لنډ توضیحات ورکړي.
ـ یعني، تراکتور، ټرېشر، د غنمو د ریبلو ماشینونه....
دهقان په ساده ژبه ځواب ورکوي:
ـ ډاکټر صیب ! دا شیان پیسې غواړي، موږ د بیګاه نه لرو، ټریکټر او نور ماشینونه نه شو اخیستلای.
له دې مثال څخه هدف دا دی چې په کیسه کې باید هر څوک له خپلې پوهې او ټولنیز موقف سره سم وغږېږي. ان د دوی له ډیالوګونو څخه هم باید د دوی سویه مالومه شي او خپل کرکټر داسې وغږېږي چې خبرې او مالومات یې د دوی له پوهې او ټولنیز ژوند سره سم وي.

۲ـ په ډیالوګونو کې باید د تکراري خبرو مخه ونیسو.
احمد:
ـ په کور کې څه خبرې وې؟
محمود:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ په کور کې کراره کراري وه.
دوهم ډيالوک " په کور کې " د لومړي ډيالوګ تکرار دی.
ليکو:
ـ کراره کراري وه.
لوستونکی پوهيږي چې هدف "کور " دی، ځکه په لومړي ډيالوګ کې ياد شوی، نو له تکرار څخه يې بايد ډډه وکړو.

۳ـ يو مثال:
احمد: ښنګه ! زموږ سيمه دې خوښه شوه؟
محمود: هو والله ! سيبانو يې ډېر خوند راکو.
احمد: ګرمي نه ده؟
محمود. يه !
فکر وکړئ ! محمود به د کوم ځای وي؟
د کندهار د ځينو سيمو اوسيدونکي "منې " د " سيبانو " په نوم پېژني او د "نه " پر ځای "يه " وايي.
دلته د دې يادونه ونه شوه چې محمود د کوم ځای اوسيدونکی دی، خو د هغه له لهجې څخه پوه شوو چې په کندهار پورې اړه لري.
په ډيالوګونو کې د هرې سيمې اوسيدونکي بايد د هغوی په خپله ژبه وغږوو. دا کار کيسې ته خوند ور بخښې او د کيسې منطق پياوړی کوي.
شايد پوښتنه پيدا شي چې ډېر کلمات او اصطلاحات عام فهمه نه دي، يوازې په يوې سيمې پورې اړه لري او ټول لوستونکي نه پرې پوهيږي.
که موږ کومه مقاله ، د مکتب کتابونه او يا هم تحقيقي رپوټ ليکو، نو د سيمه ييزو کلماتو او اصطلاحاتو راوړل به مناسب نه وي، خو ادبي ليکنې داسې نه دي، ادبي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکنې هغه وخت خوندورې راځي چې نوي کلمات او اصطلاحات ولري، نويو سيمو ته مو ورولي او له نويو لهجو، تصويرونو او رواجونو سره مو اشنا کړي.
خو شرط يې دا دی چې د نويو نومونو، کلماتو او اصطلاحاتو تر څنګ بايد په قوسونو کې د دغو کلماتو او اصطلاحاتو هغه نومونه هم وليکو چې د هرې سيمې لوستونکو ته د پوهاوي وړ وي.
۴: د شخړو او جدي موضوعاتو په بيانولو کې مقابل کس په طبيعي توګه زموږ په خبرو کې رالويږي، دی دومره صبر نه کوي چې زموږ خبرې خلاصې شي او دی د خبرو وار ونيسي. نو کله کله په کيسه کې د ډيالوګونو قطع کول او په خبرو کې د مقابل لورې ورلوېدل طبيعي ده او بايد په ډيالوګونو کې په پام کې ونيول شي.
مثلا:
احمد غوا ړي ښار ته لاړ شي، دی د کرايي موټر د مخې په سيټ کې ناست دی، محمود راځي او ورته وايي چې د مخې سيټ ده نيولی.
محمود : وه وروره، دا څادر نه وينې ! دا مې ځکه د مخې په سيټ کې ايښی چې دا ځای زما دی.
احمد: ته تر اوسه چېرته وې، ما دا ځای تر تا مخکې نيولی، زه خو څه مفت نه ځم، کرايه ورکوم، د شا سيټونه خالي دي، څه با با خپل کار دې کوه ! والله که مې د تا پلار له دې ځايه جګ کې....
په طبيعي توګه محمود د مقابل لورې اوږدې خبرې نه اوري، ځکه دی د احمد په لومړنۍ جدي خبره عکس العمل ښکاره کوي، لکچر ته يې نه پرېږدې او د هغه په خبر ه کې ورلويږي.
محمود : وه وروره، دا څادر نه وينې ! دا مې ځکه د مخې په سيټ کې ايښی چې دا ځای زما دی.
احمد: د شا سيټونه خالي دي، ته کولی شې چې هلته کينې
محمود: ولې ! ته تر ما ښه ځوان يې !

(c) ketabton.com: The Digital Library

احمد: ته تر اوسه چېرته وې، ما دا ځای تر تا مخکې نیولی
محمود: نو ته ړوند یې، څادر نه وینې !
احمد: زه خو څه مفت نه ځم، کرایه ورکوم...
محمود: په خبره نه پوهیږې !
احمد: والله که مې د تا پلار له دې ځایه جګ کې.
محمود: پلار ته مه تېرېږه، اوس به مالومه شي چې سیټ د چا دی.

خو کله کله د ضرورت له مخې یو څوک باید اوږدې خبرې وکړې. د بیلګې په توګه که یو په خبره پوه سپین ږیری یا عالم نصیحت کوي او یا هم کوم استاد درس تشریح کوي، له منطقي پلوه د هغوی په خبرو کې ورلوېدل طبیعي نه ده، خو دا ډیالوګ هم د ماتولو لارې لري. دا ډول ډیالوګونه باید په یوه عمل مات شي.

لکه:

استاد وټوخل، د مېز پر سر ایښې ګیلاس یې ورپورته کړ، دوه درې غوړپه اوبه یې تر ستوني تیرې کړې او خپلې خبرې یې پسې وغځولې:

۵: ډیالوګونه باید لنډ وي، ځکه په عادي ژوند کې څوک اوږدې خبرې نه کوي، له بلې خوا اوږده ډیالوګونه، لوستونکی ستړی کوی، طبیعي نه ښکاري، د کرکټر د پیل جمله یې له یاده وځي او د کیسې خوند له مینځه وړي.

احمد: د ټکسي کرایه لرې؟
محمود: خپل موټر راسره دی.
احمد: لاره خامه ده؟
احمد: هو ! خو ټوله نه.

۶: هیڅکله د ډېرو کرکټرونو خبرې یو ځای مه راوړی، په دې مانا چې ډیالوګونه د لیست په بڼه مه لیکی، ځکه دا کار له لوستونکو لاره ورکوي، دوی نه پوهیږي چې دا خبره د کوم کرکټر له خولې را ووته. خو که د مجبوریت له مخې په کیسه کې تر دوو زیات کرکټرونه غږوو، باید څه وکړو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ببلګه:

په يوه کيسه کې ځلور کرکټره لرو، دوی ټول پر پوله ناست دي او د وچکالۍ غم ورسره دی..

ـ ياره لکه چې سږ کال وچکالي راغله.

ـ هو ! د کاريزه اوبه هم کمې دي.

ـ څه به کوو ! فصلونه وچ شول.

ـ مه وارخطاه کيږه. ما يې فکر کړی دی.

دا سمه ده چې دا ډيالوګونه هوايي نه راځي، بلکې مخکې له مخکې ويل کيږي چې څوک سره ناست دي او د څه په اړه خبرې کوي، خو له دې سره سره، بيا هم له لوستونکي لاره ورکوي او په دې نه پوهيږي چې کومه خبره د کوم کرکټر ده.

د دې ستونزې د هوارې يوه لاره داده چې کرکټرونه په خپلو خبرو کې د يوبل نومونه واخلي.

ـ ياره لکه چې سږ کال وچکالي راغله.

ـ احمد رښتيا وايي، د کاريزه اوبه هم کمې دي.

ـمحموده ! څه به کوو، فصلونه وچ شول !

ـ شريفه ! مه وارخطا کيږه ! ما يې فکر کړی.

که څه هم چې په هر ډيالوګ کې د نومونو يادول ښه نه راځي، خو بيا هم تر دې غوره ده چې د ډيالوګونو اوږد ليست ولرو او ويونکي مالوم نه وي.

بله لاره:

د ډيالوګونو په مينځ کې د تصويرونو ورکول، کرکټرونه راپيژني.

ـ ياره لکه چې سږ کال وچکالي راغله.

محمود وټوخل، سر يې وخوځاوه، ورو يې وويل:

ـاحمد رښتيا وايي، د کاريزه اوبه هم کمې دي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

شریف مخامخ ولاړې رشقې ته وکتل، ژېړه ورته واېسېده، محمود ته یې مخ ور واړاوه:
_څه به کوو؟ فصلونه وچ شول.
_مه وارخطا کېږه، ما یې فکر کړی.
او یا هم نورې لارې.

تصویر

بیا به د بېنوایان د ناول مثال راوړم.
بېنوایان د فرانسوي لیکوال ویکتور هوګو مشهور ناول دی. کتاب اوه_اته سوه مخه لري. ما دوه ځله لوستی ، دواړه ځله مې خوند ترې اخیستی، ورته خندلي مې دي، ژړولی یې یم او د اتلسمې پېړۍ فرانسه یې سترګو ته راته درولې ده. خو کله مې چې له همدې ناول څخه جوړ شوی فلم وکوت، نه یې وژړولم، نه یې خندا راوسته او نه مې هم هغه خوند پکې وموند چې د کتاب له لوستلو مې اخیستی و.
د ناول او لنډې کیسې د لوستلو پر مهال هر څوک له خپل دید او تصور سره سم تصویر جوړوي. خو فلم داسې نه دی. د فلم تصویر د فلم جوړوونکو له تصور سره سم جوړېږي. په بله مانا ، د فلم تصویر د یوه یا څومحدودو کسانو د ذهن محصول دی. دوی له خپله دیده ناول او یا هم لنډه کیسه تصویري کوي او د فلم په بڼه یې په نورو وېني. خو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوستل داسي نه دي. لوستونکی له هرې جملې څخه خپل تصویر اخلي، د کرکټرونو خبره له خپل دیده جوړوي. دوی هغه تصویرونه په خپل ذهن کې ژوندي کوي، چې لیکوال اشاره ورته کړې وي.

د بېنوایان د کتاب مرکزي کرکټر "ژان والژان" نومېږي. ژان والژان یو بېوزله انسان دی. بدرنګه څېره لري. په ځوانۍ کې یې له نانوایي څخه یوه ډوډۍ غلا کړې ده. پولیس یې نیسي او ځلور کاله قید پرې خیژي، خود بند له مودې تر پوره کېدو مخکې تښتي. دوهم ځل نیول کیږي. قاضي د اتو کلونو بند ورته اوروي. په شپږم کال بیا له زندان څخه د تېښتې هڅه کوي. داځل محکمه شل کاله قید ورته لیکي.

شل کاله بند ، یوه وچه ډوډۍ.

له شل کلن بند وروسته یوه ښار ګوټي ته ځي. ټولنه یې نه مني. غل ورته وایي، هرڅوک کرکه ورنه کوي. نه په مساپرخانه کې ځای ورته پیدا کیږي او نه هم څوک ډوډۍ ورکوي.

له ښاره وځي. شپه پرې راځي. باران په شدت اوري. یخني یې اخلي. د شپې د تېرولو لپاره د یوې غونډۍ په ډډه کې یوه غار ته ننوځي، خو شېبه وروسته د یوه سپي غرېدا اوري. د سپي غتېه ککرۍ یې سترګو ته درېږي. سپی یې له هغه ځایه پسې اخلي. بله چاره نه لري. یوې کلیسا ته پناه وروړي. پادري(کشیش) مهربانه انسان وي، عزت یې کوي، ډوډۍ ورته ږدي او د خوب پر مهال تر ټولو نوې روجایي وربانديې اچوي. خو ژان والژان له کلیسا څخه هم غلا کوي. تښتي، د پولیسو شک پرې راځي، نیسي یې او د غلا په تور یې بېرته کلیسا ته راولي. خو پادري په حیرانۍ سره پولیسو ته وایي چې سړي غلا نه ده کړې، بلکې ده په خپله ځلور نقره یې شمعدانونه مرسته ورسره کړې، چې ویې پلورې او له بېوزلۍ څخه خلاص شي.

ژان والژان ځنګله ته ځي. ژاړي او توبه وباسي. دی په یوه داسې انسان بدلیږي چې د ژوند تر پایه له نورو سره مرسته کوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ناول د لوستلو پر مهال مې له ژان والژان څخه د یوه جسور، بېباکه، زړور، ارام او مهربان انسان تصویر واخیست. دی مې د کتاب د تصویر په مرسته، په خپل ذهن کې انځور کړ، خو کله چې مې فلم وکوت، ژان والژان هغه ځوک نه وچې تر دې دمه مې په ذهن کې ناست و. ځېره او ظاهري جوړښت یې زما د فکر خلاف وخوت. دی له ونې ټیټ او کمزوری ښکارېده. نه یې هغه ځېره درلوده او نه هم جسارت او بېباکي چې ما یې له کتاب څخه تصویر اخیستی و.

زه د فلم تر پایه له هغه سره ملګری نه شوم. نه مې ورسره وژړل او نه هم مهربانه راته واېسېد.

بېنوایان هغه مهال لیکل شوی چې نه تلویزیون و او نه هم سینما. خو اوس یې هم خلک لولي. بیا بیا یې لولي او خوند ترې اخلي. دا ځکه چې د کتاب هره جمله په خپل ذهن کې سره اړوي، له خپله دیده ورته ګوري او خپل تصویر ترې اخلي. د ښو کیسو او ناولونو جادو همدا دی چې تر اوسه لا په میلیونونو لوستونکي لري، هر کال په نړۍ کې په ملیونونو ټوکه ناولونه او د لنډو کیسو ټولګې چاپېږي، ښه بازار لري او خلک یې په مینه لولي.

په ناول او یا هم لنډه کیسه کې د نورو اړخونو تر څنګ، تصویر ضروري دی. په جملوکې باید دومره زور وي چې د لوستونکي په ذهن کې حرکت پیدا کړي. هر څه ژوندي شي او د سترګو مخې ته یې ودروي.

که لیکنه خام او بېرنګه تصویرونه ولري، څه چې مو لیکلي ، په لوستونکو یې نه شو لېږدلی. کله چې مو ورباندې ونه لېږدل، نه یې لولي. زړه یې نیسي، لیکلې کیسه یوې خوا ته ږدي او دوهم ځل نه ورته ګوري.

نو که غواړې چې کیسه مو لوستونکي ولري، د کیسه لیکنې د نورو اړخونو تر څنګ، تصویر ته هم ډېر پام وکړئ، خو کیسې او ناولونه څنګه تصویري کولای شو؟

زموږ د ډېرو کیسو تصویرونه تشریحي بڼه لري.

مثلاً، که په کیسه کې د یوې کوټې تصویر ورکوو، شاید داسې ولیکو:

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړه کوټه وه. سپین دیوالونه یې لرل. پر غولي سره غالۍ هواره وه. د کوټې په مینځ کې یو وړوکی مېز ترسترګو کېده. د مېز پر سر له اوبو ډک جګ او یو ګیلاس ایښي ول. په مخامخ دېوال یو لوی ساعت راځوړند و. د ساعت تر څنګ کړکۍ ښکارېده چې خړه پرده پرې ځوړنده وه. کړکۍ ته مخامخ پر یوه کټ یو سړی پروت و...

دې ته مږ تصویر ویلای شو. حرکت نه لري، لوستونکی ژوندی تصویر نه شي ترې اخیستلای. دا بې حرکته تصویر په ذهن کې تر ډېره نه شي پاتې کیدای او لوستونکی د کیسې له لوستلو خوند نه اخلي.

په کوټه کې هر څه دي. ساعت، کړکۍ، پرده، غالۍ، مېز، له اوبو ډک جګ، ګیلاس، کټ، انسان...

که په کیسه کې دا ټول د ضرورت له مخې راوړو او استفاده ترې وکړو، کیسه پخپله تصویري کوي.

د کوټې همدا تصویر له سره ورکوو او هر څه په حرکت راولو.

د ساعت زنګ وشرنګېد، سړي سترګې رڼې کړې، وښورېد، د کټ له سپرنګونو څخه غنجا پورته شوه. سړی کېناست، کړپ شو. د کړکۍ پله له دیوال سره ولګېده، باد په خړه پرده کې سره راټول شو. سړي د مېز له سره جګ ور پورته کړ، ګیلاس له رڼو اوبو ډک شو...

په دې مثال کې مو د کوټې او په کوټه کې د موجوده شیانو په اړه تشریح ور نه کړه، هر څه مو په حرکت راوستل، غږ مو ورکړ او ژوندي مو کړل. دا مو ونه ویل چې د مېز پر سر جګ او ګیلاس ایښی و. نه، سړي مو تږی کړ، جګ او ګیلاس ته په خپله ضرورت پیدا شو، په حرکت راغلل.

حرکت په خپله تصویر پیدا کوي، ژوندی تصویر. دې ته د ژوندي تصویر نوم ورکولای شو.

که غواړئ چې کیسه تصویري شي، په هر څه کې حرکت پیدا کړئ او هر څه ته د ضرورت په سترګه وګورئ. ان که غره ته حرکت نه شئ ورکولای، د غره پر سر ورېځې

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتيتې کړئ. له سپينو وربځو د غره تورې څوکې راوباسئ، وريځو ته حرکت ورکړئ، غر پخپله حرکت پيدا کوی او ژوندی ښکاري.

د تصوير په اړه بله خبره !

زمونږ په ډېرو کيسو کې ښايسته نجلۍ تورې، غټې بادامي سترګې لري. پزه يې د قلم په څېر نرۍ وي. وړه خوله لري او سپين مخ.

دا ، له ښايست څخه زمونږ خپل تصوير نه دی.د چا چې په لومړي ځل دې تشبيه او تصوير ته پام شوی، توره يې کړې. دا تصوير يې د خپل فکر په مرسته پيدا کړې او خپل کمال يې دی، خو ځيني نور ليکوالان همدا تصوير کاپي کوي، ځکه دوی د ښايست په اړه په لومړی ځل همدا تصوير لوستلی ، پرته له دې چې فکر وکړي او خپل ذهن په کار واچوي، تياره ګوله يې پيدا کړې او بيا بيا په خپلو ليکنو کې همدا بادامي سترګې او د قلم په څېر نرۍ پزه ترسيموي.

سمه ده چې تورې بادامي سترګې او نرۍ پزه د ښايست تصوير دی، خو يوازې يو تصوير، نه دا چې د فورمول په سترګه ورته وګورو او د کيسې هره ښايسته نجلۍ همدا يو تصوير ولري.

ښايست تعريف نه لري. چا ته به تورې بادامي سترګې خوند ورکوي، چاته هم شنې او بل ته خړې.

د ځينو په سترګو به سپينه څيره ښه لګيږي او نورو ته به غنم رنګی مخ خوند ورکوي.

خو زمونږ ځينو ليکوالانو چې په لومړی ځل په کومه کيسه کې بادامي سترګې او سپين مخ ليدلی ، په ذهن کې يې حک شوی او د ښايست سمبول يې ګڼلي، خو که يې په واقعي ژوند کې په کومه نجلۍ مينه راغلې وي، شايد نه تورې بادامي سترګې ولري او نه هم د قلم غوندې نرۍ پزه.

انسانان مختلف دي، ذوقونه توپير لري، هر څوک ښايست ته له خپله ديده ګوري. له همدې امله بايد له ښايست څخه خپل تصوير ولرو او که چيرې په کيسه کې د کومې

(c) ketabton.com: The Digital Library

نجلۍ له ښایست ډکه تصویر ورکوو ، هغه تصویر باید ورکړو چې لیکوال یې په خپله له ښایست ډکه لري.
په دې توګه به تصویر نوی شي او د کرکټرونو ځیرې به مو له خپله دیده انځور کړې وي. کیسه به مو نوی رنګ او نوي تصویرونه ولري، تکرار به نه وي او زموږ د خپل ذهن محصول به ښکاري.
زموږ په ډېرو کیسو کې ظالم کرکټر بدرنګه څېره لري. خیټه یې غټه وي او شونډې یې پلنې. برعکس د کیسې قهرمان مو بیا په ښایست کې بې جوړې ،د مهربانه شخصیت څښتن او د دنیا ټوله ښکلا یې په وجود کې راټوله وي.
خو په واقعي ژوند کې ډېر داسې کسان شته چې په ظاهره ښکلې جوړښت لري، خو باطن یې له کرکې ډک وي.
زموږ زیاترو لیکوالانو چې په لومړي ځل په کومه کیسه کې ظالم انسان بدرنګه لیدلی ، ښایست نه شي ورکولی، حال دا چې واقعي ژوند بل څه دی. ډېرې بدرنګې ځیرې مهربانه زړونه لري او ډېر ښایسته خلک په ظلم او جنایت کې د مثال په توګه یادېږي.
که واقعیتونه درک کړو او په لیکنه کې د خپل ذهن په مټ تصویرونه جوړ کړو، نو لیکلې کیسه به مو د نورو لیکوالانو له کیسو ډېر توپیر ولري او خپل نوښت به مو وي.
ټول انسانان دوې سترګې لري، دربیمه نه شو ورکولای، خو په یوه سترګه کې یې ګل پیداکولای شو. همدا ګل نوی تصویر دی. که زموږ د یوه کرکټر له پزې ډکه وینښته راوتلې وي او یا یې پر تندي د کالدانی داغ وي، نو څه خبره ده ! ایا په واقعي ژوند کې دارنګه څېرې نه وینو ؟
فکر وکړئ، سخته نه ده. انسانان رنګارنګ دي، بېلابېلې څېرې لري، هماغه څېرې تصویر کړئ چې تاسو یې په ورځني ژوند کې وینئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په پټي کې باید د دهقان پر تندي د خولو څاڅکي وي، همدا څاڅکي له هغه چا سره ښه نه ښکاري چې په معتدله هوا کې سیوري ته ناست دی.
په ونه کې د مرغۍ ځاله ده. مرغۍ راځي، په خوله کې یې چینجی نیولی. په ځاله کې د مرغۍ بچي چونیږي، خوله ورته خلاصوي، مرغۍ د خپل بچي په خوله کې چینجۍ وراچوي.
دا تصویر دی، خو ژور تصویر نه شو ورته ویلی، په لوستونکي هغه څه نه وینو چې دوی ته نوی وي، شاید ډېرو لوستونکو په واقعي ژوند کې دا صحنه لیدلې وي چې مرغۍ څنګه خپل بچي مړوي، خو دې ته به د ډېرو کسانو نه وي پام شوی چې د مرغۍ د بچي د خولې شاوخوا ژېړه پرده ښکاري.
ولیکئ:
کله چې د مرغۍ بچي خوله پرانیسته، تر خولې یې راګرځېدلې ژېړه پرده ښکاره شوه.
دا ډول باریکیو ته پام، د کیسې د تصویري کېدو لامل ګرځي او په لوستونکو نوي او په زړه پورې تصویرونه لیدلی شو. داسې تصویرونه چې تر دې دمه یې پام نه وي ور اوښتی.
د ګلاب د ګل پاڼه به ډېرو لیدلې وي، خو کم کسان به دې ته متوجه شوي وي چې په پاڼه کې واړه واړه رګونه تېر دي، همدا واړه رګونه، نوی تصویر دی.
یو بل مثال:
په لویوالي کې مې یوه مردکۍ وموندله، نوې وه، کله چې مې لمر ته پکې وکتل، دنیا مې پکې ولېده. احساس راولوېد لکه په رڼو اوبو کې مې چې سترګه لوڅه کړې وي. وا مې ړوله، شین اسمان مې ولید، غرونه جوړ شول، لاندې شنه دښته ځلېدله...
په وړکتوب کې مې ډېرې مردکۍ په خاورو رغړولې وې، خو دې ټکي ته مې پام نه و شوی، هیڅکله مې لمر ته نه وې نیولې.
دا د نیا د مردکۍ غوندې ده، نوي تصویرونه پکې موندلی شو، خو یو څه پام غواړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تر دې دمه مو د کيسه ليکنې په ځينو اړخونو : " د کيسې د موضوع، هدف، نوم، د کيسې پيل، مينځ ، پای، تلوسې ، کرکټرونو ، ژبې، ډيالوګ او تصوير " په اړه خبرې وکړې. د دې لپاره چې ياد شوي موضوعات مو لا هم په ذهن کې ښه پاخه شي، دا ټول به په يوه کيسه کې په عملي توګه و ښيو.

انتخاب شوې کيسه مې دوه کاله مخکې ليکلې وه. دا کيسه شايد ځينې نيمګړتياوې ولري، خو زموږ هدف دا دی چې د کيسه ليکنې په اړه وپوهيږو او د کيسې ځينې اړخونه د نمونې په توګه راواخلو په ځينو هغو برخو به يې لنډې خبرې وکړو چې تر دې دمه پرې غږېدلي يو. په پای کې به ټوله کيسه په بشپړه توګه ولولو.

لومړی به د کيسې د نوم په اړه وغږيږو.

جنايت

کيسه جنايت نوميږي، هوايي نوم مو نه دی ټاکلی، کله چې ټوله کيسه ولولئ پوه به شئ چې په کيسې پورې تړلی نوم دی. بل دا چې نوم مخکې له مخکې د کيسې محتوا نه راسپړي، يوازې دومره پوهيدای شو چې په کيسه کې به يو جنايت پيښيږي، خو معلومه نه ده چې څنګه جنايت؟ ولې، د څه لپاره او چېرته؟

دا نوم په خپله د تجارتي اعلان غوندې دی. تلوسه لري او لوستونکی دې ته هڅوي چې کيسه ولولي او په موضوع پوه شي.

خو په دې نوم کې يوه ستونزه شته. يو څه عمومي دی.

د کيسې پيل او تلوسه:

د کيسې لومړی برخه را اخلو:

دسهار په خړه کې د پوليسو يو موټر لنډ راتاو شو، ونښوېد او ودرېد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر ښنګرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او

(c) ketabton.com: The Digital Library

عسکر تر یوه ځوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک یوه پوخ دیوال ته ولي لګولې وو، سر يې کېنې لور ته ځوړند و او پر تورو ګاړګوتي ويښتو يې نرۍ پرخه پرته وه.
یو عسکر پر ملا کړوپ شو، د هلک پر سپينه غاړه يې ګوتې کېښودې، خپلو ملګرو ته يې وکتل او دوه درې ځله يې په منفي ښه سر وخوځاوه.
چوپه چوپتيا وه، ولاړو خلکو پنډ کوټونه اغوستي وو، څېرې يې نبولې ښکارېدلې او له خولو څخه يې مړه تاوونه پورته کېدل.
یوه عسکر وپوښتل:
ـ څوک يې پيژني؟
د خلکو ځواب منفي و.
عسکر خپلو ملګرو ته اشاره وکړه، دوی ټوپکونه غاړو ته واچول، وچ کلک جسد يې له واورې پورته کړ او د موټر په باډۍ کې يې ترپال پرې وغوړاوه.
شېبه وروسته موټر پاخه سړک ته وخوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د یوچا د ناستې ځای، نږدې ګڼ پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې ليکه لا ښکارېدله.

* * *

دې څو کرښو مو په ذهن کې کومې پوښتنې راوګرځولې؟
هلک څوک و؟
ولې په ساړه ژمي کې د باندې پاتې شوی و؟
په رښتيا ! يخنۍ وژلای و؟
کورنۍ يې درلوده؟
د سيمې خلکو ولې نه پېژاند؟
دلته يې څه کول؟
مور او پلار به يې ځنګه پيدا کړي؟
هغوی ته به د مړه زوی په ليدو څه ډول احساس پيدا شي؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

او نوري پوښتني.
لوستونکی غواړي چې د دغو پوښتنو ځوابونه تر لاسه کړي. دی هغه وخت پوهیدای شي چې کیسه تر پایه ولولي.
ددې هدف دترلاسه کولو لپاره کیسه له داسې ځایه پیل کړئ، چې د لوستونکي په ذهن کې پوښتنې را ولاړې کړي.
دلته کیسه له وو نه وو څخه نه ده پیل شوې. دا نه دي ویل شوي چې څوارلس کاله مخکې همدې ماشوم نړۍ ته سترګې وغړولې. څنګه را لوی شو او څنګه تر څوارلس کلنۍ پورې را ورسېد. کیسه په یوه خواشینونکي تصویر پیل شوېده. څوارلس کلن هلک مړ دی. لوستونکی په طبیعي توګه غواړي پدې پوه شي چې ولې؟ په بله مانا ، هر هغه څه چې لوستونکي ته ټکان ورکوي، د هغه په ذهن کې پوښتني را ولاړوي او له کشمکش سره یې مخامخ کوي، هغه د کیسې په پیل کې راوړل شویدي.
همدې کشمکش او پوښتنو د کیسې لوستلو ته لاره هواره کړېده. لوستونکی اړ دی چې د دې هلک د تېر ژوند په اړه مالومات تر لاسه کړي او د راتلونکي په اړه یې پوه شي. دی به ضرور کیسه لولي.

د کیسې مینځ او تلوسه:
کیسه اوږده ده، که په دې مثال کې ټوله کیسه را واخلو ، له یوې خوا به اصلي موضوع (د کیسې مینځ او تلوسه) رانه پاتې شي، له بل لوري به په پای کې د ټولې کیسې لوستل بېخونده کړي، نو ځکه د کیسې په پیل پسې د کیسې د دوهمی برخې لنډه برخه د مثال په توګه راوړو:
د پولیسو څارنوال (ب) یوه دوسیه راپورته کړه، پاڼه یې واړوله، عدلي طب د هلک مړینه طبیعي ښودلې وه، لیکلي یې و چې د یخنی له لاسه مړ شوی دی، د جرم او

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنایت کومه ننبه یې نه ده موندلې او د خپلوانو د نه پیداکېدو په خاطر د ښار په عمومي هدیره کې خاورې پرې واړول شوې.
څارنوال ولاړ شو، دوسیه یې په الماری کې کېښوده، بېرته پرڅوکۍ کېناست، د مېز پر سر ایښې بټن یې تینګه کړه، له زنګ سره یو وچ، کلک سرې په وره کې ودرېد، به بیړه یې وویل:
صاحب!
څارنوال چای وغوښت، سړی په منډه له دفتره ووت. څارنوال د مېز له سره یوه بله دوسیه راپورته کړه، څو پاڼې یې واړولې، خو ډېر ژر یې بېرته پر مېز کېښوده، یو اوږد اررمی یې وېست، خپله پکه ککرۍ یې وګروله، ریموټ ته یې لاس کړ، د تلویزیون چاینلونه یې واړول، په یوه کې کارتون و، په بل کې څو مستو نجونو ګډا کوله او دریم چاینل هم یو تود سیاسي بحث خپراوه. څارنوال بېرته دوهمه بټنه ټینګه کړه، د تلویزیون پر پرده د نجونو ګډا راغله.
دا وخت یې موبایل وشرنګېد، څارنوال د خپلې کورتۍ جبب ته لاس کړ، مبایل یې غوږ ته ونیو، ورو یې وویل:
ـ مهرباني وکړئ، څارنوال (ب)
له مقابل لوري لړزانده غږ واورېدل شو:
ـ یوه مهمه خبره درته لرم.
ـ امر کوئ.
ـ یوه اوونۍ مخکې سینما ته نږدې یو لیسو یو مړی وموند.
څارنوال په بیړه وویل:
ـ هو! یو هلک یخنۍ وژلای و.
په تیلفون کې ټوخی واورېدل شو، وروسته مقابل لوري وویل:
ـ په ظاهره یخنۍ وواژه، خو ترشا یې یو لوی جنایت پټ دی.
څارنوال په بیړه وپوښتل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

_تاسو څوک یاست؟ له کوم ځایه خبرې کوی؟
تلیفون قطع شو.
دا برخه نوره هم پسې غزیدلې ده، خو فکر کوم چې د بحث لپاره به همدومره بس وي.
دوهمه صحنه د یوه څارنوال له ورځني عادي ژونده پیل شوېده. څارنوال په دفتر کې دی. دوسیه را اخلي، په بې تفاوتی سره د عدلي طب له خوا د هلک د مړیني رپوټ لولي او دوسیه په سړه سینه بېرته په الماری کې ږدي. خو د لوستونکي د پوښتنو ځوابونه لا پاتې دي. دی غواړی چې پوښتنې یې ځواب شي، ځکه اړ دی چې د کیسې لوستلو ته دوام ورکړي.
ناڅاپه څارنوال ته تلیفون راځي. دا تلیفون هم څارنوال او هم په خپله لوستونکي ته تکان ورکوي. دوی له مقابل لوري څخه هغه څه اوري چې تر دې دمه یې په اړه فکر نه و کړی.
که څه هم مقابل لوري یوه خبره روښانه کړه. هغه دا چې د هلک د مړیني علت به څه و. خو پوښتنه دا ده، چې هغه کوم جنایت دی چې هلک یې له امله شپه په واورو کې تېره کړې؟
دلته تلوسه نوره هم پیاوړې شوه. که لوستونکي د خپلې یوې پوښتنې ځواب وموند او په دې پوه شو چې د ماشوم د مړینې علت بل څه دی، خو په مقابل کې همدې ځواب، د هغه په ذهن کې نورې پوښتنې راولاړې کړې.
دا کوم جنایت دی؟
د چا لخوا او څنګه تر سره شوی؟
د جنایت یې له دې سره څه چې ماشوم له واورو ډکه سړه شپه کې پاتې شي.
او نورې پوښتنې.
په بله مانا ! په تلوسه کې تلوسه رامینځته شوه. په دې توګه لوستونکی تر پخوا ډېر د کیسې له لوستلو سره زړه تړي، د هغه یوه پوښتنه ځوابیږي خو ځای یې څونوې پوښتنې نیسي. دی اړ دی چې کیسه تر پایه ولولي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کیسې مینځ نورې پوښتنې هم پیدا کوي چې د ټولې کیسې په لوستلو کې به روښانه شي.

د کیسې پای

څارنوال (ب) په خشکه وویل:
_اقرار وکه، تا هغه هلک ته لاس وراچولی و.
هوټلي سرې لاړې تو کړې، څارنوال ته یې وکتل، شونډې یې وخوځېدې:
_نه، ما هیڅ نه دي کړي.
څارنوال تر ګرین ونیو، ورو یې وویل:
_تا زه نه یم پېژندلای، ما د ډېرو مجرمینو ژبه خلاصه کړېده، ته به اقرار کوې، ضرور.
هوټلي څه ونه ویل. څارنوال ولاړ شو، د بند په سره او نمجنه کوټه کې یې څو ګامه واخیستل، ودرېد، سرې ته یې وکتل او په کاوړ یې وویل:
_ته د بخښلو نه یې، تا جرم کړی، یو نه بخښونکی جرم، ته د لوند سپي غوندې د کرکې وړ یې، پوهېږې، ته به پانسي شې.
هوټلي ولړزېد. سره ساه یې واخیسته، ورو یې ویل:
_راځه، یوجوړ جاړی سره وکړو.
څارنوال په حیرانی ورته وکتل.
د هوټلي شونډې وخوځېدې:
_زه یې پانسی، ته به کومه ګټه وکړې؟
څارنوال وویل:
_د مقصد خبره کوه!
_ګوره، د هلک دوسیه ترل شوېده، ټول په دې قانع دي چې هغه یخنۍ وژلی، ته دوه لکه اوغانۍ واخله او ما خوشې که.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د څارنوال سترګې رډې راوختې، ټيټ شو، هوټلي يې تر ګرېن ونيو، په خشکه يې وويل:
_ته ماته رشوت راکوې؟
هوټلي وارخطا شو.
څارنوال يوه شېبه غلی و، بيا يې شاوخوا وکتل، د بند د کوټې ور پورې و، وروسته يې هو ټلي ته مخ ور واړاوه، دهغه غوږ ته يې خوله ورنږدې کړه، ورو يې وويل:
_زه دومره احمق نه يم، پنځه لکه.
د کيسې پای ګنګ نه و. که يو څه ګنګ هم درته مالوم شوی وي علت يې دا دی چې تر دې دمه مو ټوله کيسه نه ده لوستې او په دې نه پوهيږو چې کيسه څنګه تر دې ځايه راورسېده.
د کيسې په پای کې خبره خلاصه شوه. د لوستونکې ټولې پوښتنې ځواب شوې، نه غوټه پاتې شوه، او نه هم تلوسه. خو له دې سره سره به دا کيسه د لوستونکي په ذهن کې تر ډېره پاتې شي، شايد فکر وکړئ چې وروسته به څه کيږي؟ ايا هوټلي به څارنوال ته پنځه لکه افغانۍ ورکړې که نه؟ د څارنوال او هوټلي راتلونکې به څه وي او...
بله دا چې کيسه د لوستونکي د تصور پرخلاف پای ته رسېدلې ده.
موږ په پاتې خبرو پسې نه ګرځو، ځکه پاتې خبرې د کيسې په هدف پورې نه دي تړلې.

د کيسې هدف:
مخکې تر دې چې کيسه وليکم، په ذهن کې مې يوا ځې د کيسې هدف پوخ کړ:
د دې کيسې له ليکلو څخه مې هدف دا دی څو لوستونکي وپوهيږي چې ولې په ځينو بې سرپرسته هلکانو جنسي تيری کيږي او په دې برخه کې ولې قضايې اداري عدالت نه شي پر ځای کولی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنايت يوه پوليسي اوږده کيسه ده. خو ما د کيسې د ليکلو پر مهال هڅه کوله چې په هره کرښه کې يوائې يو هدف تعقيب کړم او بلې خواته لاړ نه شم.

ډيالوګ !

د کيسې يوه برخه:

څارنوال ژر د مېز پر سرايښې ګوشکۍ ورپورته کړه، يوه لنډه نومره يې ووهله، ويې ويل:

ـزما دفتر ته راشئ !

لنډه شېبه وروسته په دفتر کې يو په ونه لوړ سړی ولاړ و، څارنوال دوهـ درې ځله د خپل موبايل سکرين ته وکتل، په کاغذ يې يوه نومره وليکله، کاغذ يې ولاړ سړي ته ونيو، ويې ويل:

ـغواړم پوه شم چې د تليفون دا نومره د چا ده، له مخابراتو پوښتنه وکړئ، ژر !

سړي کاغذ ور واخيست، په بيړه له دفتره ووت او تر غرمې ورک و. کله چې بېرته دفتر ته راغی څارنوال (ب) ډوډۍ خوړله. څارنوال سړي ته د کېناستلو بلنه ورکړه، وروسته يې په ډکه خوله وويل:

ـڅه درک دې ولګاوه ! ! !

سړي ځواب ورکړ:

ـهو صاحب ! تليفون له يوې پي سي او څخه شوی و، تيليفونچي ويل چې د نهو بجو په شاوخوا کې درې تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړی يوه پېغله وه چې پوره لس دقيقې يې خبرې کړې، بيا يو ځوان په خارج کې له چا سره غږېدلی و او وروسته له هغه يوه بوډا ته وار ور رسېدلی و.

څارنوال له مستو ډکه کاشوغه ورپورته کړه، سړي ور وکتل، د برېتونو لاندني تور وېښتنه يې په مستو سپين وو، څارنوال وويل:

ـد بوډا په اړه يې نور څه مالومات درلود؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـصاحب ! ويې ويل چې دورځې لسګونه تنه ورځي، دی د هر يوه خبره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره يې په زړه و چې بوډا کڅوړنې سترګې درلودې، پوزه يې غټه وه او کله چې يې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د کباب بوی احساس کړی و.

ځارنوال وويل:

ـپيدا به يې کړو ؟

ـصاحب ! ګرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسګونه زره انسانان ژوند کوي.

ځارنوال يوه شيبه غلی و، ورو سته يې د مېز پر سر لوېدلې يوه يوه وريجه ور ټوله کړه، په غاب کې يې واچوله او ويې ويل:

ـرښتيا وايې، موندل يې ګران کار دی، بايد صبر وکړم، شايد بيا تلفون وکړي، ته تلی شې.

دلته دوه کرکټره لرو. ځارنوال او د ځارنوال تر لاس لاندې يو مامور. خو په کيسه کې دا يادونه نه ده شوې چې ځارنوال تر مامور لوړ موقف لري، بلکې لوستونکی د ځارنوال له هماغه لومړي ډيالوګ څخه پوهيږي چې ځارنوال لوړه کاري رتبه لري او دوهم تن بايد د ده اوامر ومني.

ـزما دفتر ته راشئ !

ياد ځارنوال دا خبره :

ـغواړم پوه شم چې د تيليفون دا نومره د چا ده، له مخابراتو پوښتنه وکړئ، ژر !

بله دا چې که څوک دولتي او يا هم ځينو غير دولتي دفترونو ته تللي وي، نو د صاحب ټکی به يې ډېر اورېدلی وي. دلته مامور د هرې خبرې په سر کې د (صاحب) ټکی کاروي.

ـهو صاحب ! تليفون له يوې پي سي او څخه شوی و، تيليفونچي ويل چې د نهو بجو په شاوخوا کې درې تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړی يوه ښځه وه چې پوره لس دقيقې

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې خبرې کړي، بيا يو ځوان په خارج کې له چا سره غرېدلی و او وروسته له هغه يوه بوډا ته وار ور رسېدلی و.
له دې ډيالوګونو څخه مو هدف دادی چې په کيسه کې دواړه (ځارنوال او مامور) له خپل اجتماعي موقف سره سم غرېدلي دي. (البته زموږ په ټولنه کې همداسې ده.)
بل دا چې له ځينو ډيالوګونو څخه تصوير هم اخيستلای شو:
ـصاحب ! ويې ويل چې دورځې لسګونه تنه ورځې، دی د هر يوه خبره ذهن ته نشي سپارلی، خو دومره يې په زړه وو چې بوډا کځوړنې سترګې درلودې، پوزه يې غټه وه او کله چې يې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د کباب بوی احساس کړی و.
ځارنوال او مامور دواړه لوستي خلک دي ، دې ته ضرورت نه پېښيږي چې د يوبل د خبرو په پوهېدو کې ستونزه ولري. که مامور د پي سي او نوم اخيستی، له منطقي پلوه ځارنوال پرې پوهيدلی، خو که د ځارنوال په ځای کوم بزګر وای، نو شايد پوښتنه ورته پيدا شوې وای چې (پي سي او) يعني څه؟
پرله پسې ډيالوګونه هم لوستونکی ستړی کوي. له همدې امله په خبرو کې وقفه راوستل ضروري دی او خبرې طبيعي ښکاري:

ځارنوال وويل:
ــــد بوډا په اړه يې نور څه مالومات درلود؟
ـصاحب ! ويې ويل چې دورځې لسګونه تنه ورځي، دی د هر يوه څيره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره يې په زړه و چې بوډا کځوړنې سترګې درلودې، پوزه يې غټه وه او کله چې يې د تيليفون پيسې ورنه اخيستلې، نو تيليفونچي د کباب بوی احساس کړی و.
ځارنوال وويل:
ـپيدا به يې کړو؟

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـصاحب ! ګرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسګونه زره انسانان ژوند کوي.
څارنوال یوه شیبه غلی و، ورو سته یې د مېز پر سر لوېدلې یوه یوه وربجه ور ټوله کړه، په غاب کې یې وا چوله او ویې ویل:
ـرښتیا وایې، موندل یې ګران کار دی، باید صبر وکړم، شاید بیا تلفون وکړي، ته تلی شې.
که څارنوال وریجې نه وای ور ټولې کړې او په غاب کې یې نه وای اچولې ، او دې ته اشاره نه وای شوې چې دا خبره د چا ده؟ پنځه پرله پسې ډیالوګونه راتلل:
ـــد بوډا په اړه یې نور څه مالومات درلود؟
ـصاحب ! ویې ویل چې دورځې لسګونه تنه ورځې، دی د هر یوه څېره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره یې په زړه و چې بوډا کځوړنې سترګې درلودې، پوزه یې غټه وه او کله چې یې د تیلیفون پیسې ورنه اخیستلې، نو تیلیفونچي د کباب بوی احساس کړی و.
ـپیدا به یې کړو؟
ـصاحب ! ګرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسګونه زره انسانان ژوند کوي.
ـرښتیا وایې، موندل یې ګران کار دی، باید صبر وکړم، شاید بیا تلفون وکړي، ته تلی شې.
پرله پسې ډیالوګونه سترې کوونکي دي، ډېر وخت له لوستونکي لاره ورکوي چې دا د کوم کرکټر خبره ده؟ دا ستونزه هغه وخت ډېره پیدا کیږي چې تر دوو ډېر کرکټرونه ولرو. دلته مو د یوه عمل پواسطه وقفه راوسته، هغه دا چې څارنوال وریجې ټولې کړې ، په غاب کې یې وا چولې او له هغه وروسته یې بله پوښتنه وکړه. د ډیالوګونو تر مینځ دا ډول وقفې هم کیسه تصویري کوي اد هم د اوږدو خبرو مخه نیسي.
بله خبره دا چې په ډیالوګونو کې تکراري کلمات نشته. هر ډیالوګ راتلونکي ډیالوګ ته لاره هواروي. که ساده ووایو ! هر ډیالوګ د زینې د یوې پلې مثال لري. زینه سره تړلې وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

د ډيالوګ په برخه کې مو ولوستل چې ډيالوګونه بايد لنډ وي، خو دلته مامور اوږدې خبرې کړي. دا طبيعي ده، ځکه څارنوال له هغه څخه تشريح غوښتې او مامور مجبور دی چې تشريحي خبرې وکړي.
خو بيا هم تشريح اوږده نه ده راغلې. کله کله د مجبوريت له مخې اوږدو خبرو ته هم ضرورت پيدا کيږي.
(په دې اړه د ډيالوګ په برخه کې خبرې شوي)

تصوير:
د کيسې د پيل لنډه برخه:
د سهار په خړه کې د پوليسو موټر لنډ راتاو شو، وښويد او ودريد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر ښنګرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر يوه څوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک يوه پوخ ديوال ته ولې لګولې وو، سر يې کېڼ لور ته ځوړند و او پر تورو ګاړګوتي ويښتو يې نرۍ پرخه پرته وه.
ټولې جملې حرکت لري. ان بوټونه هم په حرکت راغلې. واورې هم حرکت پيدا کړی. د هلک په تورو ګاړګوتي ويښتو پرتې پرخې ته هم پام شوی.
بل تصوير:
شپېه وروسته موټر پاخه سړک ته وخوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د يوچا د ناستې ځای ، نږدې ګڼ پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې ليکه لا ښکاريدله.
که يواځې همدا يوه جمله هم ولولو، دا تصوير ترې اخيستی شو چې مخکې څه تېر شوي دي.
بل تصوير

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځارنوال (ب) لس کمې اته بجې په پارک کې و ، له خولې څخه يې سپين تاوونه پورته کېدل او لاسونه يې د اوږده تور بالاپوښ په جېبونو کې پټ کړي وو.
دلته دا يادونه نه ده شوې چې يخني ده. خو د ځارنوال (ب) له خولې څخه سپين تاوونه راوتل او لاسونه د بالاپوښ په جبب کې پټول په خپله د يخنۍ نښې ګڼل کيږي.
بل تصوير:
شپه وروسته په پارک کې هيڅوک نه و ، د ونې پر يوه لوخ ښاخ يو کارغه ښکارېده او د سپينو واورو پر سر ځوړ و چې پاڼې باد رغړولې.

کيسه ليکنه ډېر اړخونه لري. يواځې په څو ټکو کې نه خلاصه کيږي، که ژوند و په نورو برخو به يې بل وخت خبرې وکړو.
په پای کې مو د دوو کيسو لوستلو ته رابولم. لومړی همدا د (جنايت) په نوم بشپړه کيسه ده چې ځينې برخې مو د بحث له پاره ترې را واخيستې او خبرې مو پرې وکړې.
بله کيسه (بدمرغي) نوميږي چې د (جنايت) له کيسې وروسته به يې ولولئ. د (بدمرغي) په نوم کيسه مې ځکه راوړه چې تاسو له خپل ديده ورته وګورئ. هغه څه پکې ومومئ چې تر اوسه مو خبرې پرې وکړې. په دې فکر وکړئ چې کومې برخې يې ښې دي، کومې برخې يې ستونزې لري او کوم ټکي بايد په پام کې نيول شوي وای چې ستونزې حل او کيسه لا ښه شوې وای.
دوهمه کيسه ستاسو د نقد لپاره ده. چاڼ او ټوک، ټوک يې کړئ. هغه ټکي ترې راوباسئ چې تر دې دمه پرې غږيدلي يو.
دا تمرين به مو په عملي توګه ځينو ټکو ته متوجه کړي.
خو لومړی به د جنايت کيسه ولولو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنايت

دسهار په خړه کې د پوليسو يو موټر لنډ راتاو شو، وښوېد او ودرېد. دروازې خلاصې شوې، عسکري بوټونه تر ښنګرو واورو پټ کړل، ولاړو خلکو لار ورکړه او عسکر تر يوه څوارلس کلن هلک را تاو شول. هلک يوه پوخ ديوال ته ولې لګولې وو، سر يې کينې لور ته ځوړند و او پر تورو ګاړګوتې ويښتو يې نرۍ پرخه پرته وه.

يو عسکر پر ملا کړوپ شو، د هلک پر سپينه غاړه يې ګوتې کېښودې، خپلو ملګرو ته يې وکتل او دوه درې ځله يې په منفي بڼه سر وخوځاوه.

چوپه چوپتيا وه، ولاړو خلکو پنډ کوټونه اغوستي وو، ږېرې يې نيولې ښکارېدلې او له خولو څخه يې مړه تاوونه پورته کېدل.

يوه عسکر وپوښتل:

ـ څوک يې پېژني؟

د خلکو ځواب منفي و.

عسکر خپلو ملګرو ته اشاره وکړه، دوی ټوپکونه غاړو ته واچول، وچ کلک جسد يې له واورې پورته کړ او د موټر په باډۍ کې يې ترپال پرې وغوړاوه.

شېبه وروسته موټر پاخه سړک ته وخوت، خلک هم په خپلو کارونو پسې لاړل، خو په واوره کې د يوچا د ناستې ځای، نږدې ګڼ پلونه او د موټر لنډه راتاو شوې ليکه لا ښکارېدله.

❋ ❋ ❋

د پوليسو څارنوال (ب) يوه دوسيه راپورته کړه، پاڼه يې واړوله، عدلي طب د هلک مړينه طبيعي ښودلې وه، ليکلي يې وو چې د يخنۍ له لاسه مړ شوی دی، د جرم او

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنايت كومه نښه يې نه ده موندلې او د خپلوانو د نه پيداكېدو په خاطر د ښار په عمومي هديره كې خاورې پرې واړول شوې.
څارنوال ولاړ شو، دوسيه يې په الماري كېښوده، بېرته پرځوكۍ كېناست، د مېز پر سر اېښې بټن يې ټينګه كړه، له زنګ سره يو وچ، كلك سړى په وره كې ودرېد، به بيره يې وويل:
صاحب!
څارنوال چاى وغوښت، سړى په منډه له دفتره ووت. څارنوال د مېز له سره يوه بله دوسيه ورپورته كړه، څو پاڼې يې واړولې، خو ډېر ژر يې بېرته پر مېز كېښوده، يو اوږد اررېمى يې ويست، خپله پكه ككرۍ يې وګروله، ريموټ ته يې لاس كړ، د تلويزيون چاينلونه يې واړول، په يوه كې كارتون و، په بل كې څو مستو نجونو ګډا كوله او دربيم چاينل هم يو تود سياسي بحث خپراوه. څارنوال بېرته دوهمه بټنه ټينګه كړه او د تلويزيون پر پرده د نجونو ګډا راغله.
دا وخت يې موبايل وشرنګېد، څارنوال د خپلې كورتۍ جېب ته لاس كړ، مبايل يې غوږ ته ونيو، ورو يې وويل:
_مهرباني وكړئ، څارنوال (ب)
له مقابل لوري لړزانده غږ واورېدل شو:
_يوه مهمه خبره درته لرم.
_امر كوئ.
_يوه اوونۍ مخكې سينما ته نږدې يو ليسو يو مړى وموند.
څارنوال په بيړه وويل:
_هو! يو هلك يخنۍ وژلى و.
په تليفون كې ټوخى واورېدل شو، وروسته مقابل لوري وويل:
_په ظاهره يخنۍ وواژه، خو تر شا يې يو لوى جنايت پټ دى.
څارنوال په بيړه وپوښتل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـتاسو څوک یاست؟ له کوم ځایه خبري کوی؟
تلیفون قطع شو.
ځارنوال ژر د مېز پر سرا ېښې ګوشکۍ ورپورته کړه، یوه لنډه نومره یې ووهله، ویې ویل:
ـزما دفتر ته راشئ!
لنډه شېبه وروسته په دفتر کې یو په ونه لوړ سړی ولاړ و، ځارنوال دوه د رې ځله د خپل مبایل سکرین ته وکتل، په کاغذ یې یوه نومره ولیکله، کاغذ یې ولاړ سړي ته ونیو، ویې ویل:
ـغواړم پوه شم چې د تلیفون دا نومره د چا ده، له مخابراتو پوښتنه وکړئ، ژر!
سړي کاغذ ور واخیست، په بیړه له دفتره ووت او تر غرمې ورک و. کله چې بېرته دفتر ته راغی ځارنوال (ب) ډوډۍ خوړله. ځارنوال سړي ته د کېناستو بلنه ورکړه، وروسته یې په ډکه خوله وویل:
ـڅه درک دې ولګاوه؟
سړي ځواب ورکړ:
ـهو صاحب! تلیفون له یوې پي سي او څخه شوی و، تیلیفونچي ویل چې د نهو بجو په شاوخوا کې درې تنه دوکان ته ورغلي وو، لومړی یوه پېغله وه چې پوره لس دقیقې یې خبرې کړې، بیا یو ځوان په خارج کې له چا سره غږېدلی و او وروسته له هغه یوه بوډا ته وار ور رسیدلی و.
ځارنوال له مستو ډکه کاشوغه ورپورته کړه، سړي ور وکتل، د برېتونو لاندني تور ویښته یې په مستو سپین وو، ځارنوال وویل:
ـد بوډا په اړه یې نور څه مالومات درلودل؟
ـصاحب! ویې ویل چې دورځې لسګونه تنه ورځي، دی د هر یوه خبره ذهن ته نه شي سپارلی، خو دومره یې په زړه وو چې بوډا کځوړنې سترګې درلودې، پوزه یې غټه وه

(c) ketabton.com: The Digital Library

او کله چې یې د تلیفون پیسې ورنه اخیستلې، نو تیلیفونچي د کباب بوی احساس کړی و.
څارنوال وویل:
_پیدا به یې کړو؟
_صاحب! ګرانه خبره ده، دا ښار دی، دلته په لسګونه زره انسانان ژوند کوي.
څارنوال یوه شېبه غلی و، وروسته یې د مېز پر سر لوېدلې یوه یوه وربجه ور ټوله کړه، په غاب کې یې واچوله، ویې ویل:
_رښتیا وایې، موندل یې ګران کار دی، باید صبر وکړو، شاید بیا تلیفون وکړي، ته تلی شې!
د څارنوال وړاندوینه سمه وختله، ماسپښین یې موبایل وشرنګېد، مقابل لوري وویل:
_زما خبره مو زړه ته ولوېده؟
څارنوال وویل:
_خو موږ ثبوت غواړو.
_کیسه اوږده ده، په تلیفون کې نه ویل کیږي.
_نو چېرته سره ووینو؟
مقابل لوری یوه شېبه غلی و، په تلیفون کې یې واځې د موټرو هارنونه اورېدل کېدل، وروسته یې وویل:
_خو په یوه شرط!
_څه؟
_زه غریب سړی یم، ماته به کوم جنجال نه پیدا کوې.
_سمه ده، ژمنه کوم.
مقابل لوري وټوخل، بیا یې وویل:
ښاروالۍ ته نږدې یو کوچینی پارک دی، سبا سهار نهه بجې هلته راشئ، په دې وارو کې پارک تش وي، ما په اسانۍ سره موندلی شئ.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تليفون قطع شو.
څارنوال فکر يووړ، بيا يې د اطمينان لپاره عدلي طب ته تليفون وکړ، هغوی خپل استول شوی رپوټ سم وګڼه، ويې ويل چې په څېړنه کې کومه تېروتنه نده شوې، د هلک مرګ طبيعي دی او کوم جنايي اړخ نه لري.

❋ ❋ ❋

څارنوال (ب) لس کمې اته بجې په پارک کې و ، له خولې څخه يې سپين تاوونه پورته کېدل او لاسونه يې د اوږده تور بالاپوښ په جېبونو کې پټ کړي وو.
په کوچني پارک کې څوک نه ښکارېدل، د هسکو ونو تور، نري او اوږده سيوري پر سپينو واورو پراته وو او تر پارک له راګرځېدلو کتارو ور هاخوا پر تور سړک يو يو موټر تېرېده.
پينځه دقيقې نورې هم ووتې، بيا د پارک په شمالي دروازه کې يو سړی ودرېد ، دی بوډا و ، له پطلون سره يې شنه لونګۍ تړلې وه او يو پنډ زوړ جمپر يې په تن و.
شېبه وروسته يې څارنوال ته لاس ورکړ، دواړه پر يوه اوږده څوکۍ کېناستل، يوه لحظه غلي وو ، وروسته څارنوال وويل:
_چرتي دې کړم.
بوډا هغه ته وکتل، بربټو يې سپينه پرخه نيولې وه او د اوږدې پزې تېره څوکه يې سره ښکارېده.
بوډا لنډ ځواب ورکړ:
_بايد چرتي شې.
څارنوال مخ ور واړاوه:
_خبرې وکه، ما ژمنه درسره کړې، له ستونزو به لرې يې.
بوډا يو سوړ اسويلی ويست، لاندې يې پر خپل بوټ واوره تخته کړه، ورو يې وويل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه کسبګر سړی یم، دېرش کاله کېږي چې اشپزي کوم، ما په بېلابېلو هوټلونو کې کار کړی، لاس مې ښه دی، خو تر ټولو د کباب په پخولو کې ډېر تکړه یم، تېره میاشت مې په یوه هوټل کې کار ونیو، دا هوټل د موټرو په اډه کې دی، هلته ډېره ګڼه ګوڼه وي، ولایاتو ته بسونه ځي او ښه چلیږي. دا یو کوچینی هوټل دی، د شپې تیرولو ځای نه لري، خو مشتریان یې ډېر دي او خاوند یې په مزو کې دی.

بوډا غلی شو، یو سوړ اسویلی یې ویست او ویې ویل:

دا د اتو ورځو مخکې کیسه ده، ما کباب پخاوه، وروسته مې یوه دیارلس یا څوارلس کلن هلک ته پام شو، له نانوای نه یې ډوډۍ غوښته، خو نانوای په غوسه شو، هلک ته یې بد رد وویل او له هغه ځایه یې وشاړه. زه حیران شوم، هلک ته مې وکتل، نه یې جامې د سوالګرو وې او نه هم څېره او نور ظاهري جوړښت. ورغږ مې کړ، راغی او زما تر څنګ ودرېد. پوه شوم چې وږی دی، ما د کباب دوه سیخه ورته ونیول، ده مننه وکړه او په بیړه د کباب په خوړلو بوخت شو.

دی له رنګه ښایسته و، سپین پوست یې درلود او داسې نه ښکارېده چې تر دې مخکې دې کومه سخته پرې ورغلې وي. وروسته مې وپوښت:

ــ ولې سوال کوې؟

هلک راته وکتل، غټې تورې سترګې یې له اوښکو ډکې شوې ،ویې ویل:

ــ وږی یم، پیسې نه لرم.

ــ کور دې چېرته دی؟

هلک یوه شیبه غلی و، بیا یې سر پورته کړ، شونډې یې وخوځېدې:

ــ په ایران کې.

حیران شوم:

ــ نو دلته څه کوې؟

هلک په خواشینۍ وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ لس کاله مخکې ایران ته مهاجر شوو ، په کور کې پنځه تنه یو ، زه، پلار، مور او ز ما دوه وړې خویندې، پلار مې په یوه ساختماني شرکت کې کار کاوه، زه هم په یوه مغازه کې مزدور وم، خلکو ته به مې سودا ورکوله، کارتنونه به مې له یوه ځایه بل ځای ته وړل، ستړی به وم، خو بیا هم ښه و ، مازدیګر به ټول سره یوځای شوو او د ورځې ستړیا به مې هېره شوه، یو سهار مغازې ته تلم، پولیسو ودرولم، د مهاجرت کارت یې رانه وغوښت، خو موږ د زرګونو نورو افغانانو غوندې غیر قانوني مهاجر و ، اسناد مو نه درلودل، هماغه و چې لومړی یې د سنګ سفید په نوم یوې بندیخانې ته ولېږلم، یوه اوونۍ مې هلته تېره کړه او بیا یې له مرزه (سرحده) را واړولم. اوس دا دی شپږمه ورځ ده چې سرګردانه ګرځم، له کوره هم احوال نه لرم، نه پوهېږم چې څه وکړم، قاچاقبر پیسې غواړي، خو زه په ګېډه نه یم موړ، ایران ته د تګ لپاره پیسې په کار دي، ډېرې پیسې.

ما ورنه وپوښتل:

_ولې دلته، په افغانستان کې څوک نه لرې؟

هلک وویل:

_نه، ترونه مې پخوا لا پاکستان ته مهاجر شوي دي، دومره پوهېږ م چې په پېښور کې اوسي، نور یې درک نه را مالومیږي.

_نو دا شپږ ورځې دې چېرې تېرې کړې؟

تر پرونه یو څه پیسې راسره وې، په یوه مساپر خانه کې به مې ډوډۍ خوړه، د شپې د تېرېدو پیسې یې نه رانه غوښتې، همالته به پر تخت ویدېدم، پرون مې ټوله ورځ څه ونه خوړل، بانه مې داوه چې په نس مې درد دې، خو نن سهار د مساپرخانې خاوند راباندې یوه شو او زه یې له هغه ځایه وشړلم، ما په ژوند کې خواست نه دی کړی، خو وږی وم، تېیکه نه راتله، ځکه مې له نانوایه یوه ډوډۍ وغوښته.

بوډا د ماشومانو په شور او زوږ غلی شو ، له جنوبي دروازې څخه یوه ډله ماشومان پارک ته ور ننوتل، دوی منډې وهلې، یو بل یې دواورو په غونډوسکو ویشتل،

(c) ketabton.com: The Digital Library

وروسته پرته له دې چې په پارک کې ماتله شي، په بېره د پارک له شمالي دروازې څخه ووتل.
د بوډا سر وخرېد ، يوه شېبه غلی و ، بيا يې ورو وويل:
_هلک يوه لحظه له ماسره ودرېد ، فکر کوم چې د کباب بوی ښه پرې لګېدلی و ، خو زه پردی مزدور وم، نوره لوربينه مې نه شوای ورباندې کولای، داوخت د هوټل خاوند راغږ کړ!
_څلور خوراکه کباب
ما نور سيخونه د انکار له پاسه کېښودل، کباب ته مې پکه وهله چې د هوټل خاوند راغی، ده د يو بل خوراک فرمايش راکړ، ويې ويل چې يو نږدې دوست يې راغلی، غوښې ته څه مثاله هم ورګډه کړه او په سيخونو کې سپين بڅرکي مه پېيه! وروسته يې هلک ته پام شو ، ما ته يې په پوښتونکې نظر وکتل، ومې ويل چې مساپر دی، له ايرانه يې را اړولی، دلته څوک نه لري.
د هوټل خاوند په ځير ورته وکتل، مخ يې را واړاوه، ويې ويل:
_وبال لري، ډوډۍ ورکړه، بيا به نوره مرسته هم ورسره وکم.
له دې سره بېرته هوټل ته ننوت.
د هوټل خاوند په ظاهره بد سړی نه و ، په غريبانو يې پام کاوه، هر سهار به يې د سلو روپو نوټ د سوالګرو لپاره ماتاوه، هوټل ته به ډېر ګدايګر راتلل، يو يې هم نا امېده نه پرېښوده، يو دوه اوغانۍ به يې ورته نېولې، دی به پر دخل ناست و او کله کله به يې له مساپرو پاتې ډوډۍ پر غريبانو وېشله.
هلک ته مې ډوډۍ ورکړه، دی تر ماسپښينه ماتل شو ، ما لمونځ وکړ، په هوټل کې هيڅوک نه
و ، هلک پر تخت ناست و ، دی چرتي ښکارېده، زه پخلنځي ته لاړم، غوړ لوښي مې پريمينځل او د ماخستن لپاره مې غوښه پر سيخونو وپېيله، کله چې بېرته ورغلم، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوټل خاوند مې د هلک تر څنګ ولید ، دوی خبرې کولې، ښه شېبه وغږېدل، د هوټل خاوند ډاډه ورکړ چې دی ځینې قاچاقبران پېژني ،هر څه به سم شي.
هلک په هوټل کې پاتې شو ، د ماخستن له خوا خلک کم وو، ډوډۍ مو ژر ورکړه، وروسته د هوټل شاګردان هم خپلو کورونو ته لاړل او په هوټل کې درې تنه پاتې شوو ، زه، د هوټل خاوند او کوچینی مساپر.
مونږ تر ناوخته ویښ وو ، د هوټل خاوند دورځې حساب کاوه، هلک د بخارۍ تر څنګ غلی ناست و او ما هم د سبا لپاره غوښه وږوله، ښه شېبه نوره هم ووته، هلک ته مې وکتل، سترګې یې له خوبه ډکې وې، ولاړ شوم او د بخارۍ تر څنګ مې ځای ورته جوړ کړ. د هوټل خاوند هم څو ګامه لرې د تخت په بل سر کې پرېووت، ما ته هم خوب راته، خپله بستره مې هوا ره کړه، د ګروپ ساکټ ته مې لاس ور وغځاوه او سترګې مې پټې کړې.
زه هم دلته مساپر یم. کورنۍ مې په کلي کې ده، یوه میاشت کېده چې کور ته نه وم تللی، په هغه شپه مې خپله کوچینی لور تر ډېره په ذهن کې راګرځېده، خو وروسته خوب وړی وم.
بوډا غلی شو.
څارنوال په بیړه وویل:
بیا ؟
د بوډا شونډې و خوځېدې:
ـ یوه شورماشور مې سترګې رڼې کړې، د بخارۍ د سره انګار په تته رڼا کې مې هوټلي ولید چې د هلک تر څنګ ناست و ، هلک سرې ته سوکان نیولي وو ، سپکې سپورې یې ور ته ویلې، خو هوټلي غلی و ، هیڅ یې هم نه ویل او سر یې ځړېدلی ښکارېده، وروسته هلک په بیړه ولاړ شو ، بوټونه یې په پښو کړل، خو کله چې یې د دروازې دستګیر ته لاس ور وغځاوه، ور کولپ و ، بیا یو کړنګ شو ، لویه شیشه دړې وړې شوه، هلک په توره شپه کې د باندې لاړ او هوټل ته سړه هوا راننوته.

(c) ketabton.com: The Digital Library

بوډا غلی شو.
څارنوال وویل:
_دا یو لوی جنایت دی، دا پست هوټلي باید سزا ووویني، باید.
بوډا وویل:
_ما بل څه نه شو کولای، کار مې پرېښود او قانون مې خبر کړ، نور نو تاسو ښه پوهېږئ.
څارنوال وپوښتل:
_غواړې چې چېرته لاړ شې؟
_ نپوهېږم، بل ځای به په کار پسې ګرځم، ما درته وویل، زه یو تکړه اشپز یم، روپۍ کمه یا ډېره، کار پیدا کولای شم.
څارنوال وویل:
_خو که تا ته ضرورت پېښ شو بیا به دې چېرې پیدا کوم؟
د بوډا شونډې وخوځېدې:
_تا ژمنه کړې وه چې ما ته به کوم جنجال نه پیدا کوې.
څارنوا ل وخندل:
_زه په خپله خبره ولاړ یم، خو دا زما وظیفه ده، باید د شاهد ادرس ولرم.
بوډا وویل:
_دلته څوک نه پېژنم، خو د کلي ادرس مې درسره ولیکه، قول ده، که مې کار وموند ، په تیلیفون کې دې خبروم.
څارنوال د سړي د کلي او هوټل دواړو ادرسونه واخیستل.
شېبه وروسته په پارک کې هیڅوک نه و، د ونې پر یوه لوخ ښاخ یو کارغه ښکارېده او د سپینو واورو پر سر څو وچې پاڼې باد رغړولې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❈ ❈ ❈

ماسپښين دوه بجې وې، ځا رنوال پر يوه خيرنه څوکۍ ناست و ، پر غوړ مېز اېښې له تورو چايو ډک ګيلاس يې ورپورته کړ، هوټلي ته يې وکتل، ده د ټايپ د يوې جړ شوې کستې راوتلي کولمې خلاصولې.

وروسته يې ورمېږ کوږ کړ، د تخت پر سر ناستو دوو تنو خبرې سره کولې او دوی ته نږدې يوه ځوانکي پر تېرو سيخانو غوښه پېيله. نور هوټل تش و.

ځارنوال هوټلي ته اشاره وکړه، هغه راغی، ځارنوال ته مخامخ ودرېد. ورو يې وويل:

_څه شی غواړئ؟

ځارنوال د لاس په اشاره هوټلي وپوهاوه چې مخامخ ورته کېني.

هوټلي حيران شو.

ځارنوال جيب ته لاس کړ، يو کارټ يې راويست، د هوټلي سترګو ته يې ونيو ، ويې ويل:

_ځارنوال (ب)

د هوټلي رنګ والوت، پر څوکۍ کېناست او ځارنوال ته يې په وېره وکتل.

ځارنوال ورو وويل:

_کاروبار دې څنګه دی؟

هوټلي وارخطا شو:

_صيب ! ښه ده، ګذاره کوي.

ځارنوال له چايو غوړپ وکړ، شونډې يې و خوځېدې:

_يو څو پوښتنې درنه کوم.

_امر کوئ ، صيب !

_تا څو ورځې مخکې يو ميلمه درلود.

هوټلي په ماته ګوډه ژبه وويل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـصیب، زه، زه خو ډېر میلمانه لرم، ته، ته کوم یو یادوې؟
د څارنوال شونډې وخوځېدې:
ـخو ته د شپې میلمه نه لرې.
د هوټلي رنګ سور شو.
دا وخت د مېز ترڅنګ دوه تنه ودرېدل، یوه یې وویل:
ـدوه چایه، څو روپۍ شوې؟
ـپنځلس اوغانۍ
هغه د مېز پر سر پیسې کېښودې او دواړه له هوټله ووتل.
څارنوال پسې وکتل، هوټلي ته یې مخ ورواړاوه، په ملنډو یې وویل:
ـپه زړو شیشو کې دا یوه شیشه نوې ښکارې، دا دې ولې بدله کړېده؟
هوټلي پرتخت ناست ځوانکي ته وکتل، له هغه نه یې وغوښتل چې پاتې کار په اشپز خانه کې وکړي، وروسته یې څارنوال ته مخ وراړاوه، شونډې ورپېږدې او په لړزانده غږ یې وویل:
ـماته شوه.
ـڅنګه؟
هوټلي چیغه کړه !
ـله ما څه غواړې؟
څارنوال ور مخته شو، د دواړو سترګې سره وجنګېدې، څارنوال وویل:
ـته ډېر پست سړی یې، تا هغه هلک ته لاس ور اچولی و، د شپې یې په بړستن ور ننوتی وې، ته پوهیږې ! هغه مړ دی، یخني وژلی.
ـدا دروغ دي.
ـزه شاهد لرم. زوړ کبابي.
هوټلي په بیړه ولاړ شو، منډه یې کړه، خو څارنوال تر لمني ونیو، سړی پرمخې ولوېد، سر یې پر یوې څوکۍ ولګید او له تندي یې وینه روانه شوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

❊ ❊ ❊

ځارنوال (ب) په خشکه وويل:

ـاقرار وکه، تا هغه هلک ته لاس وراچولی و.

هوټلي سرې لاړې تو کړې، ځارنوال ته يې وکتل، شونډې يې وخوځېدې:

ـنه، ما هيڅ نه دي کړي.

ځارنوال تر ګرين ونيو، ورو يې وويل:

ـتا زه نه يم پيژندلی، ما د ډېرو مجرمينو ژبه خلاصه کړېده، ته به اقرار کوې، ضرور.

هوټلي څه ونه ويل. ځارنوال ولاړ شو، د بند په سرو او نمجنه کوټه کې يې څو ګامه واخيستل، ودرېد، سرې ته يې وکتل، په کاوړ يې وويل:

ـته د ښنلو نه يې، تا جرم کړی، يو نه ښنونکی جرم، ته د لوند سپي غوندې د کرکې وړ يې، پوهيږې، ته به پانسی شې.

هوټلي ولړزېد. سره سا يې واخيسته، ورو يې ويل:

ـراځه، يو جوړجاړی سره وکړو.

ځارنوال په حيرانۍ ورته وکتل.

د هوټلي شونډې وخوځېدې:

ـزه يې پانسی، ته به کومه ګټه وکړې؟

ځارنوال وويل:

ـد مقصد خبره کوه !

ـګوره، د هلک دوسيه ترل شوېده، ټول په دې قانع دي چې هغه يخنې وژلی، ته دوه لکه اوغانۍ واخله او ما خوشی که.

د ځارنوال سترګې رډې راوختې، تيت شو، هوټلي يې تر ګرين ونيو، په خشکه يې وويل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـته ماته رشوت راکوې؟
هوټلي وارخطا شو.
څارنوال یوه شېبه غلی و، بیا یې شاوخوا وکتل، د بند د کوټې ور پوري و، وروسته یې هو ټلي ته مخ ور واړاوه، دهغه غوږ ته یې خوله ورنږدې کړه، ورو یې وویل:
ـزه دومره احمق نه یم، پنځه لکه.
(پای)

بد مرغي

لیکوال: نصیر احمد احمدي

نجلۍ پر کټ ستوني ستغ پرته وه، کله کله به یې چیغه کړه، لاسونو ته ور لوېدلي ځنځیرونه به یې وشرنګېدل، سر به یې پورته کړ او بدن به یې ټکان وخوړ. تر هغې راګرځېدلي کسان خواشیني وو، دوئ په راوتلو رډو سترګو ځواني نجلۍ ته کتل... په څېرو کې یې ګونځې ښکارېدلې.
په ولاړو کسانو کې یوه چیغه کړه !
ـتور کوډګر ناوخته شو !
تر ځنګ ولاړ سړي په عاجزی وویل:

(c) ketabton.com: The Digital Library

ـ د پاچا عمر دې ډېر وي، په تور کوډګر پسې مو عسکر لېږلي دي، دوئ د سهار په خړه کې حرکت وکړ،اوس باید را ورسېږي، سپېره غره ته تګ، یوه ورځ مزل غواړي.
پاچا خپله اوږده چپنه ورټوله کړه، روان شو، پر تخت کېناست، ځلېدونکی ژېړ تاج یې له سره لیرې کړ، په خپلو اوږدو سپینو ځنو کې یې ګوتې تېرې کړې. یوه شېبه غلی و، وروسته یې ډډ غږ د ماڼۍ په لوی او هسک سالون کې انعکاس خپور کړ:
ـ که زما په لور څه وشول، تاسو به تر تېغ تېر کم.
دولاړو درباریانو سرونه وځړېدل، په څېرو کې یې وېره ښکارېدله... وزیرانو خپل ژوند په خطر کې لېد.
یو ساعت نور هم ووت، له اوږدو شیشو څخه ماڼۍ ته ژېړه رڼا رالوېدلې وه، د درباریانو اوږدې زرینې چپنې ځلېدلې.
د پاچا غوسه ورو ورو ډېرېدله، خولې یې ځګونه پیدا کړي وو او د خپلې اوږدې تورې تر طلایي موټ یې د ښي لاس ګوتې تاوې وې.
چوپه چوپتیا وه، کله کله به د نجلۍ لاسونو او پښو ته ور لوېدلي ځنځیرونه وشرنګېدل، چیغه به یې کړه او بېرته به بېسده پرېوته.
لمر په لوېدو و چې د ماڼۍ یوه عسکر د تور کوډګر د رارسېدو خبر ورکړ، پاچا ودرېد، وزیرانو د سالون لویې دروازې ته وچې سترګې نبولې وې، ټولو د تور کوډګر د راتلو انتظار ایست. شېبه وروسته یو زوړ سړی راښکاره شو، دی تک تور و، ګڼه ږیره یې درلوده، پر نرۍ غاړه پورې یې په خړسپنسي پیېلو وړو هډوکو تال خوړ.
پاچا او درباریانو د احترام په ښه خپل سرونه ټیټ کړل، خو تور کوډګر مخ ور وا نه ړاوه، لاړ او د نجلۍ تر څنګ پر کټ کېناست. ښه شېبه یې هغې ته وکتل، د نجلۍ اوږده بانه نېغ ولاړ وو، تر سترګو یې یوه توره حلقه راګرځېدلې وه او پر سرو شونډو یې سپین ښکارېده. تور کوډګر خپلې زړې خورجینې ته لاس کړ، د انسان ککرۍ، د پښو دوه اوږده هډوکي او یو خیرن جام یې راویستل، وروسته ودرېد، له ځان سره یې څه وویل او ترکټ څو ځله را تاو شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچا په خواره خوله وویل:
ـ زه په تور کوډګر باور لرم.
تور کوډګر هغه ته وکتل، خو څه یې ونه ویل، هماغسې یې شونډې خوځېدلې ... دا سې کلمات یې تر خولې راوتل چې ولاړ خلک نه پرې پوهېدل.
د کوډګر شونډې تر ډېره خوځیدلې، بیا د نجلۍ تر څنګ کېناست، خورجینې ته یې لاس ور وغځاوه، یو سپین بوتل یې راویست. کله چې یې د بوتل اوبه په نقره یې جام کې واچولې، له جام څخه تور لوګی پورته شو، له دې سره د نجلۍ سترګې رنې شوې، ځنځیرونه وشرنګیدل ...تور کوډګر چیغه کړه!
ـ اې شیطاني اروا! ته څه غواړې؟
د نجلۍ خوله له ځګونو ډکه شوه، تورو سترګو یې سوروالی پیدا کړ او شېبه وروسته یې سترګې سرو وینو ونیولې. نا څاپه یې له شونډو ډډ نارینه غږ راووت، دې غږ په سالون کې د ولاړو کسانو زړونه ولړزول.
غږ وویل:
ـ تر ټولو بدمرغه انسان!
له دې سره د ځنځیرونو شرنګا پورته شوه، تور کوډګر په چټکۍ سره تر نجلۍ راوګرځید، په لاس کې نیولې ککرۍ یې کښته پورته کړه، نامفهومه کلمات یې له خولې را ووتل. د نجلۍ رنګ ورو ورو خپل عادي حالت ته راوګرځېد، سترګو یې توروالی پیدا کړ، شېبه وروسته بېسده پرېوته.
پاچا ور مخته شو، د چینې لستونۍ یې د خپلې لور پر خوله تېر کړ. بېرته په خپل ځای ودرېد
تور کوډګر وویل:
ـ د پاچا پر لور جادو شوی، نجلۍ هغه وخت رغېدی شي چې د نړۍ تر ټولو بدمرغه انسان ووینې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پاچا یوه شېبه غلی و، بیا یې وزیرانو ته مخ ور واړاوه او امر یې وکړ چې ترټولو بدمرغه انسان ور ته پیدا کړي.

له لمر ختو سره ډولونه ودربېدل، جارچي په ښار کې کوڅه په کوڅه وګرځېد، ده یو لوی ښکر خولې ته نیولی و او چیغې یې وهلې چې ترټولو بدمرغه انسان دې په دربار کې حاضر شي.

په ماښام کې پاچا او وزیران بې خوبه او خواشیني ښکارېدل، په ټولو سرونه ځړېدلي وو او د تور کوډګر له خولې څخه نامفهومه کلمات را وتل...

د هوا له تودېدو سره عسکرو احوال راووړ چې تر ټولو بدمرغه انسان یې موندلی دی.

پاچا امر وکړ چې دا بدمرغه انسان دربار ته حاضر کړي. شېبه وروسته په یوه کټ کې داسې سړی راوړل شو چې لاسونه او پښې یې نه وو، پر مخ یې یو لوی پرهر (ټپ) ښکارېده او تر ډېره د غوښې یوې لویې بوټۍ ته ورته و.

سړي وویل چې دی یو پوځي و، له دښمن سره په جګړه کې یې لاس او پښې غوځې شوېدي او د مخ لوی پرهر یې هم د توري نښه ده.

د هغه د خبرو له ختمېدو سره ځنځیرونه وشرنګیدل، د نجلۍ سترګې سرې شوې او له خولې یې ځګونه وبهیدل. تور کوډګر د سړي د ایستلو امر وکړ او ویې ویل چې ده د ازادۍ په جګړه کې برخه اخیستې او تر ټولو نیکمرغه انسان دی. وروسته یې څه نامفهومه کلمات تر خولې را ووتل او نجلۍ ارامه پرېوته.

نیم سات نور هم ووت، بیا د یوې ښځې ژړا او کوکې واورېدل شوې، په سالون کې یوه ځوانه ښځه او درې خوار او ډنګر ماشومان ودرېدل،ماشومان ناروغه ښکارېدل ، دوئ د خپلې مور لمن ټینګه نیولې وه او وارخطا وو.

ښځې په ژړا کې وویل چې خاوند یې له غره څخه د خرخلاو لپاره بوتې راوړل چې ځناورو وخوړ، اوس دوئ څه نه لري، دوه ماشومان یې له لوږې مړه شول، نورو ته یې یو مړ سپی موندلی دی، د هغه غوښه ور ته پخوي او ژوندي یې ساتلي دي. دوئ په یو

(c) ketabton.com: The Digital Library

ه وېرانه کې اوسي، يوائي څلور ديوالونه دي، نه چت لري او نه هم دروازه، خو بيا هم څوک کوم غرض نه ورباندې لري.
ځنځيرونه وشرنګېدل او د پاچا په امر ښځه او ماشومان له ماڼۍ ووتل.
تور کوډګر وويل:
ـژوند يې تريخ دی، خو بدمرغه نه شو ورته ويلای، ځکه ځوانه جانه ده، تر ستورو لاندې شپه تېروي او د پاچا له وېرې څوک په سپکه نه شي ورته کتلای.
پاو وروسته يو په ونه لوړ بنيادم په سالون کې ودرېد ، ده ښکلې جامې اغوستې وې، له رنګه هم سپين و او په ظاهره د بدمرغۍ کومه نښه نه پکې ښکارېدله. دده په لېدو د پاچا او درباريانو په څېرو کې ګونځې پيدا شوې، خو تور کوډګر د خبرو اجازه ورکړه !.
د سرې سر وخوځېد او له خولې څخه يې يوائې يوه جمله را ووته !
ـزموږ خاوره پرديو لاندې کړېده او خپلواکي نه لرو.
ناڅاپه د ماڼۍ لويې شيشې ولړځيدې، درې، ورې لاندې راولوېدې، له کټ څخه يو تور لوګی پورته شو ، يوې ويرونکې چيغې په سالون کې انعکاس خپور کړ !
ـوسوځيدم !
لوګی په لمبه بدل شو او له لمبې څخه هم د ځناورو شکلونه جوړ شول، کله به يې د پړانګ کله د لېوه او کله هم د زمري بڼه خپله کړه، شېبه وروسته يوه وحشتناکه انګولا پورته شوه، يوې سپينې رڼا ولاړ خلک اړ ايستل چې خپلو سترګو ته لاسونه ونيسي، چوپه چوپتيا شوه. د نجلۍ حيرانه غږ وا وربدل شو !
ـپلاره ! زه مو ولې ترلې يم؟
تور کوډګر چيغه کړه:
ـتر ټولو لويه بدمرغي، د خپلواکۍ نه درلودل دي.

پای

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library